

~~12517~~
~~6~~

XVe siècle n^o ~~1202~~

V2 KIBDAM

1202

Inc 1202

- 1.- Speculum animae peccatricis.- Paris, Antoine Caillaut, circa 1483.
C 5564. Pell 4315
- 2.-Stella clericorum.- [Paris, Antoine Caillaut, ante 19 XI 1488]
C 5648. Pell 10765
- 3.- HUGO de SANCTO CARO.- Speculum ecclesiae.-
[Paris, Philippe Pigouchet, circa 1490]
C 5315. Pell 6148
- 4.- MANCINUS (Dominicus).- Carmen de passione Christi.- [Paris, Philippe Pigouchet, c. 1490]
C 3811. Pell 7446
- 5.- WIRECKER (Nigellus).- Speculum stultorum.-
[Paris, Philippe Pigouchet, circa 1490]
HCR 16215 . Pell 11834
- 6.- Cordiale quattuor novissimorum.- [Paris, Philippe Pigouchet, circa 1495]
C 1730. GW 7500

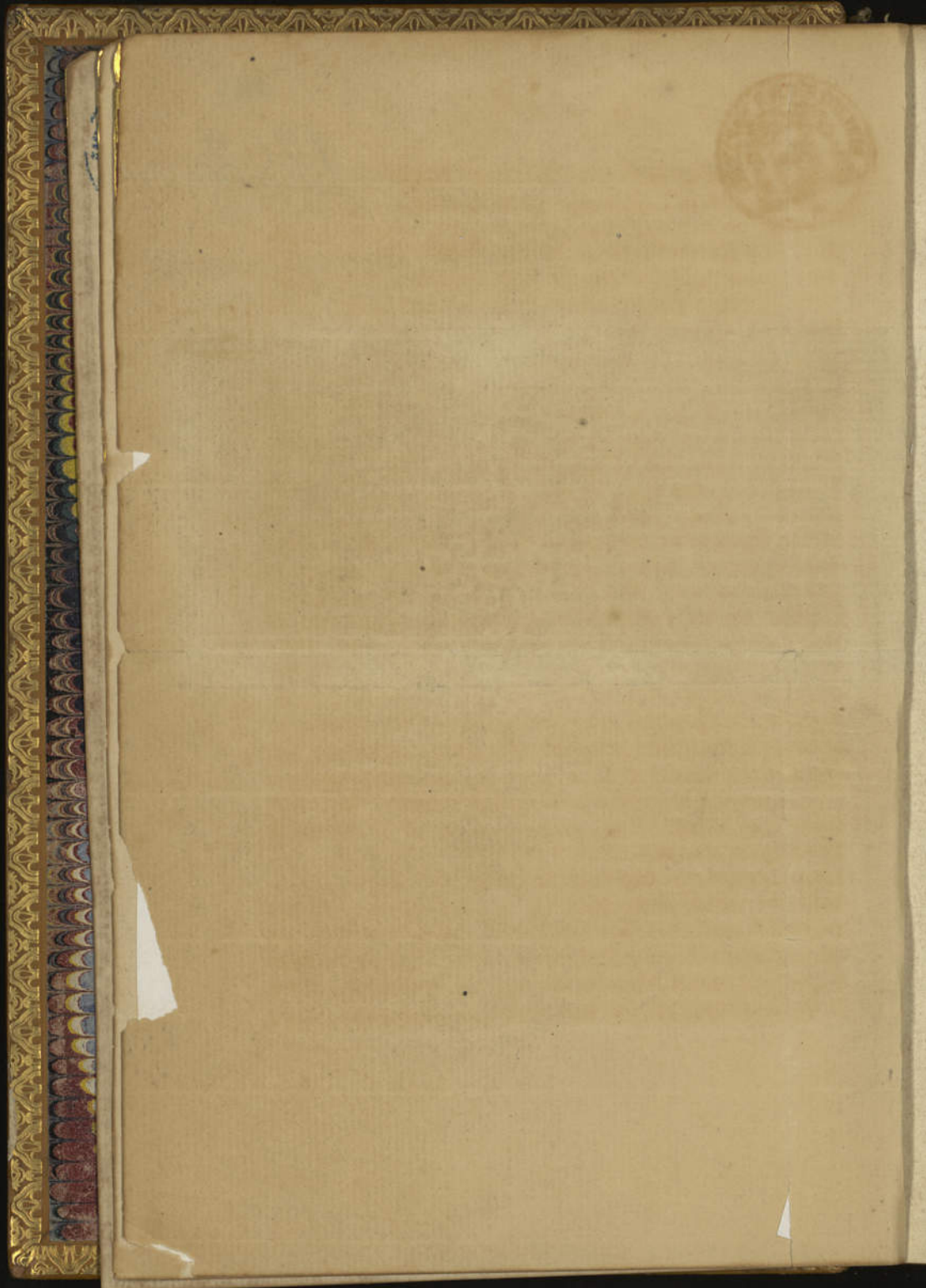

XV° - J. n^o ~~1112~~.

1202

speculum aīa peccat:
Stella Cleivionum
passio J^hi metria
speculum stultorum
De quatuor novissimis ~

Opusculum quod Speculum anime peccatrix inscribitur: incipit feliciter.

Maioni Conventus

u

Vanitas vanitatum et omnia vanitas dixit Ecclesiastes
Quonia[m] ut ait egregius doctor sanctus Gregorius. Non est deo acceptabilius sacrificium quam zelus
id est amor animarum: ideo ex diuersis auctoritatibus sancto-
rum doctorum ecclesie presentem tractatum in vnum collegi: ut peccatrix anima deuicta per has sanctas auctoritates et ammonitiones ad vnum veritatis et iustitie lumen (sicut ovis que perierat et que multum errauit: spiritu sancto inspirate diuinitus) reuocetur / et statum suum cognoscens / periculum / errorem immun-
dum. tacta dolore intrinsicus ad deum se conuertat: conuersa penitentiam agat / et tandem cum omnibus sanctis vitam possideat eternam. Siquidem ut dicit crisostomus. nunc precipue illud est vanitas vanitatum / et omnia vanitas. hunc versum qui in delictis et diuitiis versantur: in parietibus omnibus et in vestibulis suis scribere deberent. in domo / in ianuis et in egressibus. et ante omnia in conscientiis suis: ut eum semper pre oculis teneret et corde sentiret. Et quonia[m] multe sunt imagines que decipiunt incautos: oportet hoc quotidie carmen salutare in prandis / cenis. et vnumquemque conuiuiaz cuiusuis cetus canere / et a proximo libenter audire. Quia vanitas vanitatum et omnia vanitas. Omnia quippe preterierunt preter amare deum et illi soli seruire. hec crisostomus. Continet autem presentis tractatus septem capitula iuxta ferias ebdomade: ut peccatrix anima peccatis defurpata: qualibet die speciale capitulum tamquam nouum speculum accipiat: in quo faciem suam consideret. Primum erit de vilitate et miseria hominis. Secundum de peccato in communi / et quantum per peccatum incurrimus spiritualia detrimenta siue damna. Tertium de penitentia cito facienda. Quartum de mundo fugiendo et odiendo. Quintum de caducis mundi diuitiis et falsis eius honoribus potentibus et dignitatibus continendis. Sextum de morte semp
a. ii.

F 99

1202

et ubiq; timenda. Septimū et vltimū de gaudiis paradisi/
et penis inferni.

Capitulū primū de vilitate et miseria hoīs.

u Erba Jeremie prophete. Quare de vulua matris egressus sum ut viderē laborē et dolorē: et ut consume-
rentur in cōfusione dies mei? Si talia loquitur de se ipso quem sanctificauit deus in vtero matris sue. qualia lo-
quar de meipso: quē mater mea genuit in peccato? Et Bern ait. Stude cognoscere teipsum. Quia multo laudabilior es si teipm cognoscis: q̄ si te neglecto cognoueris cursus sp̄s r̄ū. vires herbaz/complexiones hominū/aīaliū naturas. et haberes omnīū terrestriū scientiā. Attende ergo diligēter **O** homo quid fuisti ante ortū et quid es post ortū vsq; ad occasum/et quid eris post hanc vitā. Profecto fuisti spurcissimū sperma et vile scenū. conceptus in putredine carnis/ in fetore libidinis/in feruore luxurie. et qd deterius est in labe peccati. Sed attende quo cibo in vtero materno nutritus sis. Profecto sanguine menstruato qui cessat in femina post conceptū: ut ex eo nutriatur conceptus in vtero. qui quidē sanguis (ut fertur) etiā tam detestabilis et imundus est: ut eius tactu fruges non germinēt/arescant arbusta/moriūtur herbe/amittūt arbores fetus. si canes inde comederint: in rabiē effrenātur. Postea plorans et vlulans traditus es huius mūdi exilio ad laborem/timorē et dolorē: et quod grauius ad mortē. Formauit ergo dñs deus hominē de limo terre: que terra ceteris est indignior elementis. Planetas autē ex igne fecit et stellas. flatus et ventos ex aere/et volucres. Pisces ex aqua. hoīes et iumēta fecit de terra. Cōsiderans itaq; aquatica: te vilem inuenies. considerans aerea: te viliorē cognoscēs. cognoscēs ignea: te vilissimū reputabis. nec valebis te parificare celestibus: nec audebis te p̄ferre terrenis. Te comparās iumētis: te his similitimū inuenies. cognoscēs qd vnus est hoīm et iumentoz interitus/et equalis vtriusq; conditio

cum nil habeat amplius homo iumeto. De terra orta sunt:
 et in terrā pariter reuertent / qđ aut sapiētissimus Salomō
 Si ergo o homo qđ tūcunq; nobilis diceris ad hunc mundū
 venisti: nec memor es qđ vilis origo tui. forma / fauor populū
 feruor iuuenilis: opesq; surripuere tibi hec. Noscere quid sit
 homo si cupis / stellā doctorū Augustinū de hoc loquentē au
 dito. heu miser quid sum ego? sum vas sterquilini. concha
 putredinis. plenus fetore i hortore. cecus. paup. nudus: plu
 rimis necessitatibus subditus. ignorans introitū et exitum
 meū / miser et mortalis. cuius dies sicut umbra p̄tercūt. cuius
 vīta sicut luna euanescit. sicut foliū in arbore crescit: et statim
 marcescit. sum terra miserie. filius ire. vas ap̄tū in cōtume
 liā. genitus p̄ imundiciā. viuēs in miseria: moriturus in an
 gustia. Item ber. Quid aliud est homo qđ sperma fetidū / sac
 cus stercoꝝ / cibus vermiū. Si diligenter cōsideres quid per
 os et nares / ceterosq; corporis meatus egrediat / vilis ster
 quiliniū nunq̄ vidisti. Et innocētius papa. O vilis cōditio
 nis humane indignitas: herbas et arbores inuestiga. ille de
 se producūt frondes flores et fructus: et tu de te lendes / pedi
 culos et lūbricos. ille de se fundunt vinū / oleū / et ballamū: et
 tu de te sputū / vrinā et stercus. ille de se spirāt suauitatē odo
 ris: et tu de te reddis abhominatiōē fetoris. Qualis est ar
 bor: talis est fructus eius. nō eni pōt arbor mala fructus bo
 nos facere. Quid aliud est homo scđm formā: nisi arbor: euer
 ta cuius radix sunt crines. truncus est caput cū collo. stipex est
 pectus cū ascellis. rame sunt vīne cū tibiis. frōdes sunt digi
 ti cum articulis. homo est foliū quod a v̄to rapit / et stipu
 la que a sole liccat. Vnde Job. homo natus de muliere breui
 viuens t̄pe: repletur multis miseriis. qui quasi flos egredit̄
 et cōterit̄. et fugit velut umbra: et nunq̄ in eodem statu per
 manet. hīnc et deus inquit ad hominē Gene. iii. Quia pul
 uis es et in puluerē reuertēris. Et iob. Dñe memento quia
 sicut lutum feceris me: et in puluerē reduces me. Quid ergo

Quid To

De vna
de hōm

Imon

homo
or em

lutum superbis. de quo puluis extolleris. vnde cinis gloria
ris: cuius conceptio culpa est/ et nasci pena. labor vita. mo
ri necesse. Cur carnē tuā preciosis rebus impinguas et adori
nas: quā paucos post dies vermes in sepulchro deuoraturi
sunt: animā vero tuā nō ornas bonis operibus que deo pre
sentanda est et angelis eius in celis. Quare animā tuā vili
pendis et ei carnē preponis: dominā ancillari/ et ancillā do
minari magna abusio est. O aīa habes inimicū domesticū.
amicū aduersariū: qui malū pro bono reddit/ et sub specie
amicicie crudelior existit inimicus hic hostis. O caro tu infe
lix et misera multū tū tibi dilecta. hanc cū pauisti: inimicū
cōtra te crexisti. hanc cum ornasti: inimicū cōtra te armasti.
hanc cū ferax variis et p̄ciosis indumentis vestisti: oibus ce
lestib⁹ indumentis te spoliasti. Considera te et attēde o homo
peccator: quid eris post hanc vitā. Eris te vera cadauer mi
serū et putridū/ et cibus vermiū. inspice corpora eoz q̄ mor
te corporis hinc exierūt: et nichil inuenies in eis nisi cinerez
et vermes fetore et horrore. qd̄ tu es illi fuerūt/ et qd̄ ipsi sūt
tu eris. hoīes fuerunt sicut tu. comederunt/ biberūt/ riserūt.
dixerūt in bonis dies suos: et in puncto ad inferna descēde
rūt. hic caro eoz vermibus: et illic aīa eoz deputat̄ igni: do
nec cursu infelici trāfacti sempiternis inuoluant̄ incēdiis.
Quid profuit inanis gloria qui loci fuerunt in vitis: vna
nāq; pena im̄icat: quos vnus amor in crimie ligat. Quid
profuit illis breuis leticia/ mūdi potētia/ carnis voluptas/
falsē diuitie/ magna cōcupiscētia: vbi risus. vbi iocus. vbi
iactātia/ vbi arrogātia de tāta leticia: quāta tristitia post
tantillā voluptatē/ tā grauis miseria. de illa exultatiōe ceci
derunt in grandē ruīnā/ et magna tormenta. quicquid illis
accidit: tibi accidere potest. q: homo es. homo de humo. hu
mus de limo. limus de terra. de terra venis / et in terram re
uerteris. quando veniet morieris: sed incertū est quādo/ quo
modo et vbi. quoniam moīs te vbisq; expectat. Tu quoq; si sa

plens fueris: ubiq; eam expectabis. De istis quippe mundi
 amatoribus ait Iuliodorus. Dilectissimi penlare debemus q̄
 breuis est mundi felicitas. q̄ modica est huius seculi gloria.
 q̄ caduca / q̄ fragilis temporalis potentia. dicat qui poterit
 ubi sunt reges? ubi sunt principes imperatores. ubi rerū lo
 cupletes. ubi potentes seculi. ubi diuites mundi? quasi um
 bra transierunt et velut somniū euanuerunt. querunt et nō
 sunt. Quid dicemus adhuc: reges obierūt / et principes mor
tui sunt. multi tñ putabāt diu viuere / et quasi nūq̄ a morte
cadere de presenti vita. certe nō sic impii nō sic. hos autē si
cut homines moriemini / et sicut vnus de principibus cade
ris. Sed de cōditōe hominis post mortē hec inquit Bernar
dus. Quid fetidius humano cadauere. quid horribilius ho
mine mortuo? cuius in vita erat gratissimus amplexus: sit
in morte horribilissimus aspectus. ideo subdit. Post homi
nem vermis: post vermē fetor et horror. Quid ergo profunt
diuitie. quid delitie. quid honores? diuitie nō liberāt a mor
te. nec delitie a vermibus. nec honores a fetore. Itē ad idem
Criso. ait. Quid profuit illis qui in luxuria corporis et plen
ris vite voluptatibus vsq; ad vltimū diem permnaserūt?
intuere nunc sepulchra eoz. vide si est aliquod factatīe vesti
giū. si aliqua diuitiaz vel luxurie signa cognoueris. Requie
re nunc ubi vestes et ornamenta pulcherrima. Ubi nunc est
spectaculoz voluptas / vel aſſeclaz turba / et conuiuaz cellit
epulantia: risus / iocus et immoderata atq; effrenata leticia
Quo abiit? quo recessit. Ubi illa nunc / et ubi ipsi: quis finis
vtorūq;? intuere diligenter. attende propius ad singulozū
sepulchra. Vides cineres solos et fetidos / vermīū reliquias.
et recordare misericordie caroz esse finē: etiā si in leticia et de
licis / etiam si in labore et continentia transegerunt hīc vi
tam vtinam circa hec t̄ra vigil / meditatulq; verſeris. Sed
prochdoloz infelices quippe filii Adam omiſſis veris et sa
lutaribus studiis: caduca potius / damnabilia et transitoria
 a. iiii.

Iuliodorus
 de vita
 506

An's son

querūt. si tu karissime ruminās in corde vilitatē tuā et misē-
riā fm exteriorē hominē: sectare humilitatē / fuge superbā.
sciens q̄ superbia est signū quo diabolus distinguit suos ab
aliis. Hnde iob xl v. Ipse est rex sup omnes filios superbie. et
ut dicit grego. Crudelissimū reproborū signū supbia: electorū
humilitas. quod si quis habeat cognoscitur sub quo rege sit
vel militet / scilicet xp̄o vel diabolo. Hnde Ildorus. Aia su-
perbi a deo derelinquit̄. et fit demonū habitaculū. Ecclesia-
stes. Odibilis deo et hoībus supbia / ut patet. Supbia enī lu-
cifex de celo eiecit. adam de paradiso repulit. Pharaonem et
exercitū eius submersit. Saul de regno eiecit. Nabugodono-
sor: in bestiam trāmutauit. Propter superbā antiochus vile
mortuus est. herodes ab angelo percussus.

Ca. ii. de peccato in coi / et q̄tū p̄ pctm̄ in-
currimus spiritualia detrimēta seu dāna.

Hi facit peccatū a diabolo est qui peccauit ab ini-
cio. Scribit̄ enī. i. iohānis. iii. ca. Peccatū ē onus
q̄ celū nō sustinet / nec terra vltio sustinebit: sed de-
scendet ad infernū cū factore suo. Et sciendū scdm̄ Augu. q̄
omne dicitū / factū vel concupitū contra legē dei est peccatum
quod debet multū qui saluari cupit cum sūma diligentia vi-
tare. et hoc p̄cipue propter tria. primo q̄ deo displicet sūme
secūdo quia demonibus valde placet. tertio q̄ homini valde
nocet. Dixi tibi primo o hō q̄ debes vitare cū sūma diligen-
tia omne peccatū: q̄ deo creatori tuo sūme displicet. et ad hoc
debes cogitare quid deus fecerit propter odiū peccati. Ipse
quippe propter peccatū fere dissipauit oīa opera sua: scilicet
totū mundū p̄ diluuiū. ut habetur Gen. vii. Alii aut̄ reges
et potētes in p̄iudiciū inimicorū suorū depopulantur terras
eorū: deus aut̄ dissipauit terrā propriā. quia peccatū intraue-
rat terrā suā. Itē deus nō solū habet odio peccatū ip̄m: ver-
et̄ quicquid peccatū tangit. alii aut̄ homines propter vinū
corruptū non proficiūt in mare vasa aurea vel argentea: sed

seruant vasa et fundūt vinū. deus vero nō modo peccatum
 sed etiam vasa peccati creaturas rōnales. scilicet ad imaginē
 suā factas / et cū suo p̄cioso sanguine redēptas in odiū peccati
 p̄ficiet in oceanis inferni. ideo dicit̄ sapie. ix. Odio sunt deo
 impius et impietas eius. Hūc deus nō habet tā bonū amicū
 nec in celo nec in terra: quē nō haberet odio vsq; ad mortē si ī
 eo respiret vnū peccatū mortale. Hnde petrus licet ardentius
 amaret xpm̄ ceteris apostolis: tū xps̄ eū p̄denasset si discessi
 set in peccato trine negationis. Scdo q̄tū deus odiat pecca
 tū ostēditur: q̄ propter peccata mūdi suū vnigenitū innocē
 tē interfecit. qd̄ testat̄ isaias. liiii. dicēs. Propter scelus popu
 li percussit eū. Ipsemet nēpe dei filius ut peccatū interficeret et
 occideret: tradidit in mortē animā suā. ut dicit̄ isaie. li. nul
 lus aut̄ inuenitur qui tantū odiat inimicū suum: q̄ in odio
 eius vellet interficere vnigenitum propriū. Tertio hoc idem
 ostēdit̄. quia deus p̄secutus est peccatū ab inicio intantū q̄
 p̄iecit eū de celo. et vidēs q̄ remāserat in terra / scilicet in mū
 do ipse in propria p̄sona descendit in mundū: ut de ipso fuga
 ret peccatū / et tandē in die iudicii p̄ficiet et concludet ipm̄
 in infernum. Hnde Michheel. P̄ficiet in profundū maris
 peccata nostra. Quarto q̄ deus odiat sūme peccatum patet
 hac similitudine. quia bona mater videtur multū odire il
 lud propter quod puez suum poneret in clibanū ardentem /
 et nunq̄ eum inde traheret. sic deus propter odium peccati:
 filios suos quos tantū dilexit q̄ pro illis mori voluit: ī ignē
 inextinguibilem p̄ficiet: si inuenerit in eis peccatum mor
 tale. Sic ergo O peccatrix anima legisti q̄tū deus odio ha
 bet peccatū: Tu ergo si placere ei cupis sūme vitas peccatū /
 et in te non habeat locum. mulier enī esset multū infidelis q̄
 hominē cubaret in lecto suo quem vir suus odio haberet / et
 per quem vico suo multa mala euenissent. sic ergo peccatum
 est quod sūme odit christus animaz sponus / et propter qd̄
 sibi multa mala acciderunt / et tandē ipsa mors: Quare o ca

riſſime monitionē dauidis ſequens: inque. Cor mundū crea
in me deus et cetera. Secūdo debes ſūma cum diligentia vi
tare peccatum: maxime mortale. quia ſūme diabolo placet.
et ipſum letificat/ qđ triplici ſigno referatur. Primo quia in
nullo alio delectatur. Nam neq; balneū aliud neq; argentū/
neq; aux querit: ſed tantū animas. Vnde Gen. xiiii. in perſo
na eius dicitur. Da michi animas: cetera tolle tibi. Et gre.
ſbdem. Nichil ſe feciſſe eſtimat: cum animā nō lauciat. ſicut
enī rapax auis cor prede: ſic diabolus hominis animā ma
xime cupit. Secundū ſignū. quia diabolus ſūme diligit pec
catū propter eius aſſiduā tētationē: et quia in ppetrando pec
catum nunq̄ fatigatur. nam ſex milibus annis et amplius
peccata inceſſanter ppet: auit: nec fatigatur ſp noua procura
re. ideo cum deus eū iob primo interrogauit dicens. Hā ve
nis? reſpondit. Circuiui terrā et pambulauī eam. tantū enī
occupatur in peccatis ſuggerēdis q̄ non licet ei ſomnū cape
re iuxta illud iob. iii. Qui me comedūt nō dormiūt. Tertiū
ſignū q̄ peccatū ſūme diabolu letificet: eſt q̄ nunq̄ potuit ſa
ciari peccatis. Nā infinita milia hoīm peccatis iā deuorauit
et tñ adhuc famelicus eſt. et ſicut leo rugiēs circuit: querens
quē deuoret. ut dicitur. i. petri. v. et nō ſolū famelicus: ſed et
ſitibundus. Job. Abhorreſcit fluuius et nō mirabitur. et ha
bet fiduciā: q̄ influat iordanis in os eius/ id eſt in infernum
fluuius quē abſorbet diabolus et nō miratur: ſunt peccato
res cū impetu currētes in os eius: quos ſūme deſiderat ab
ſorbere. Exemplū habetur in vitis patz in capitulo demonū
qualiter eoz vnus laudatus et honoratus eſt a p̄ncipe de
monū: in cathedrā locatus. quoniā fecerat fornicari vnum
monachū quē quadragintaq̄tuo: annis dix traxerat ad pec
catū. Ergo aīa peccatrix plora amare: eo q̄ totiens letifica
ſti cōtra te inimicos tuos. ſ. demones: quotiens peccaſti mor
taliter/ et de cetero p purā confessionē et dignā ſatiffactionē
fac gaudere ſuper te deum tuū/ et angelos eius. Gaudiū eſt.

eni angelis dei sup vno peccatore penitentia agente. luce xv

Tertio debes sumo studio vitare omne pctm: qz tibi sume nocet. Na prio per peccatu separamur ab amore dei/ et effici mur eius inimici. Iste xix. Iniquitates nostre diuiserunt int nos et deu. et peccata nostra prohibuerunt facie eius a nobis. Vn quicumqz sanctus in celo existens si peccaret: statim decide ret/ et dei amicitia ad eu dissolueretur. Vn augu. Qui peccat in amicu verissimu et fidelissimu dicit vitupabilis. qui vero peccat in deu potentissimu et patre piissimu: quo no erit vituperabilis et abhominabilis? Quarto p peccatu obliga tur peccator: et adiudicat patibulo inferni. et qz lex diuina no multu discrepat ab humana: ideo omnes legalis decreti trasgressores/ vel maiestatis regie contempores/ id est omnes pec catores meretur interire suspedio. fm qd significat in eldra. xiiii. et in decreto darii: ubi dicit sic. Et denunciet ut quicumqz trasgressi fuerint/ aut qd ex his q scripta sunt: qtu ad pctm comissionis. aut spreuerint/ qtu p peccatu omissionis: acci piatur lignu de suis propriis/ id est de orto proprie conscientie. (ibi eni crescit lignu quo peccator suspendit/ et suspedit. bo na quoqz sua ascribant. similiter eni redeunt ad gloria regis celestis peccata reproborum sicut gloria bonorum. Ecce carissime qd lex humana corporaliter facit: hoc spiritualiter lex diuina Idem fere legitur hester septio. Suspendite aman in pati bulo. Aman intelligitur iniquus/ et per hunc peccator intel ligitur que rex celestis iubebit suspendi in patibulo inferni: si eu in peccato mortali inuenerit. Quinto eni peccatu spo liat homine omni bono gratie i pnti: glorie i futuro. puer. xiiii. Miseros facit hoies peccatu. Est eni peccator paup. qz nichil habet: imo per peccatu mortale seipm amisit/ et in ser uitude diaboli transiuit. pauperior: quia nichil potest lucrari ro q opera meritoria vel deo grata in tali statu facere no po test. sed et pauperimus: quia nil potest ei dari. Na bona facta p ipso no prosunt ei ad salute. qz no diuit nisi quo ad cor

pus. Unde dicit boetius. li. iiii. de cōso. homo prauus nō est
homo: nisi sicut homo mortuus. homo enī per peccatū separa-
tur a lumine vniformi et execat atq; obtenebrat. Sopho. i.
Ambulabūt vt ceci qui dño peccauerūt. et in psal. nescierūt
neq; intellexerūt qui in tenebris ambulant. et hiero. Depri-
mitur plane aīa per peccatū polluta interius: ne valeat sus-
spicere superius. hoc peccatū est sicut putredo in pomo. sicut
enī putredo in pomo aufert valorē / decorē / colorē / et odorē.
odorē fame: valorē glorie / colorē forme / et saporez gratie: sic
putredo est omne peccatū. Nam de eo dicit psal. xv. Qui fa-
cit illud: luto vilior est vita eius. et aug. ait. Tolerabilius ca-
nis putridus fetet hominibus: q̄ aīa peccatrix. ideo in quo-
dā sermone verba ait: quib⁹ quendā lubricū a peccō retraxit.
Quid prodest plena archa si inanis est cōsciētia? bona vis ha-
bere / et bonus esse nō vis. nō potes erubescere cū domus tua
plena est bonis: et tu malis. quid enī est qd̄ velis malū habe-
re? dic michi: nichil omnino / nō vxorē / nō filiū / nō seruū / nō
ancillā / nō tunicā. postremo nō caligā: et tū vis habere ma-
lam vitā. Bogo te prepone vitā tue calige. oīa que circūsta-
cent oculis tuis. elegantia et pulchra tibi cara sunt: et tu tibi
ipsi vilis et fetidus es. si possent tibi respōdere bona tua qui-
bus plena est domus tua: nōne clamarēt sic. tu bona nostra
vis habere: sic et nos volumus dñm bonū habere. tāta voce
inuocāt dñm deū cōtra te. Ecce tāta bona dedisti huic et ipse
malus. quid prodest enī ei quod habet: qñ eū qui oīa dedit nō
habet? Sexto per peccatū nascit̄ bestialis. Hñ wetius. iiii.
de cōso. phie. homo probus probitate deserta in beluā con-
uertit̄. Et phūs in ethicis dicit: q̄ est peior q̄ bestia. quibus
concordat dauid dicēs. homo cū in honore esset / id est in gra-
tia gratū faciente: nō intellexit. cōparatus est iumentis insipi-
entibus et similis factus est illis. Septimo et vltimo ex
peccato nascitur diaboli seruilis filialitas. Unde. i. iohā. iiii.
Qui facit peccatū a diabolo est. Pro his omnib⁹ o infelix pec-

7
cato: miserere anime tue et noli peccatū iducere super eam
sed que legisti tanta mala: offensam videlicet dei. leticiā ini-
mici: i damnū populū memorare. Agnosce igitur **O** homo
q̄ nobilis est aīa tua et q̄ grauiā fuerūt illa vulnera eius p
quibus necesse fuit illū dñm vulnerari. Si non essent hec ad
mortē eternā: nūq̄ pro eoz remedio dei filius mortuus esset
Noli ergo vilipēdere aīe tue passionē: cui a tāta maiestate tā
tā vides exhiberi cōpassionē. fudit ip̄e lachrymas pro te: la-
ua i tu p singulas noctes lectū tuū cōpunctōe / et lachrymaz
assiduitate. fudit ipse sanguinē suū p te: funde et tu tuū quo-
tidiana cordis afflictioē. noli attēdere quid caro velit. s; quid
spūs polcit. nā vt dicit gre. vnde caro ad spūs suauiter vi-
uit: inde spūs in eternū cruciat. et quo plus caro pugnet in
hac vita: tanto plus gaudebit in futura. Augu. Voluntarie
nunc postponamus pro Christo q̄nq; dimittenda: ne (quod
absit) pro transitoriis amittamus eterna. si enī tibi dicerēt
Carnis voluptatibus frueri sicut placet: ea tamen cōditioē
q̄ postea tibi oculi cruētur: seu q̄ omne solaciū tollatur tibi
toto tpe vite tue: et q̄ in fame et siti et in omni cruciatu i mi-
seria viuas: nunq̄ tale bonum habere te vere susciperes. Et
quid tota hec vita vbi nec mēlis est / nec vnius diei / vel hore
spaciū ad illius eterne infelicitatis inferni cōparationē: cui
neq; finis est / neq; pena similis inuenitur. hec Augu.

Capitulū terciū de penitētia cito faciēda.

q̄ **Si** nō accipit crucem et sequitur me nō est me dignus.
Mathei. xiiii. Per hanc crucē penitētia designat: quā
de necessitate quilibet peccator: debet suscipere: et perseveran-
ter tolerare si in eterna beatitudine cum xp̄o cupit regnare.
vnde hieronymus in epistola ad Susannam. necessaria est
penitētia que aut equat crimina: aut certe excedat. Et Au-
gustinus. Quisquis desiderat saluari: quicquid post purum
baptismū traxit: oportet quod abluat. salte lachrymis men-
tis. Sed forte dices. Durus est hic sermo: non possum mē-

dum spernere / et carnem meā odio habere et castigare. Audi non meā: sed glorioſi hieronymi reſponſionē ſuper hoc. Impoſſibile eſt (ait) vt quis preſentibus et futuris fruatur bonis. vt hic ventre: ſibi mentē impleat. vt de deliciis ad delicias tranſeat. vt in vtroq; ſeculo / videlicet in celo et in terra appareat glorioſus. Quā hieronymi ſententiā cōfirmat beatus Grego. dicens. Multi cupiunt euolare de iuſticia exili preſentis vite ad gaudia paradisi: ſed nolunt carere oblectamentis mundi. Vocat eos gratia Chriſti: ſed reuocat eos concupiſcencia ſeculi. cupiunt mori morte iuſtor: ſed nolunt viuere vita eor. Et hi in eternū peribunt: quia opera illorū ſequuntur illos. Item bernardus. Auſcitas conuerſationis beati Johannis baptiſte peccatoribus deliciolis durus eſt nunciuſ eterne mortis. Quid enī irrationales fere / reptilia terre inſanimus: cum ille quo inter natos mulierum nemo ſurrexit maior / innocentiſſimū corpus ſuū ſic afflixit: et nos indui precioliſ veſtibus feſtinamus: et ſplendide / laute delicateq; epulari. Non ſic impii / nō ſic itur ad aſtra. Deniq; recordare parabole vel hystorie de diuite: qui dñs fuit tāta opum: qui purpura indutus et biſſo vnā guetā aque non potuit obtinere pro ſuo refrigerio lingue: cum eſſet in arduum neceſſitate conſtitutus. hec recordare amice mi: et age penitentiā dum tempus eſt. Nam (vt inquit Gregorius) deus et ſi penitentie tantā veniā ſpouderit: peccanti tamen craſtinū diem non promiſit. Penitentiā igitur erit preterita mala plangere: et plangenda iterū nō cōmittere / et propoſitū cōmittendi nō habere. Hñ augu. in ſuis ſoliloquiis. Inanis eſt pñia quā ſequē culpa coinquinat. nichil proſunt lamenta: ſi replicant pccā. nichil valet a malis veniā poſcere: et mala denuo iterare. Sed pro ampliori declaratiōe nota q ſūt tres partes integrales pñie. ſ. cordis cōtritio. oris cōfeſſio. et operis ſatiſfactio. qm enī deū tribus modis offēdimus. delectatiōe cogitatiōis. iprudētia locutiōis: et ſupbia opis. Et q

contraria cōfrariis currantur: tribus modis oppositis sa-
 tisfacimus. delectationi cogitatōis opponēdo cōtritionē. im-
 prudentie locutionis cōfessionē. superbie operis opponēdo
 satisfactiōē. De contritione autē primo videamus. Hū
 contritio est dolo: pro peccatis volūtarie assumptus cū pro
 posito abstinendi: confitēdi et satisfaciendi. Et (ut dicit Ber-
 nardus) triplex debet esse dolor iste: acer acrior / et acerrimus.
 Acer debet esse: quia dñm deū nostrū et creatorē oīm offendi-
 mus. Acrior: q̄ p̄m nostrū celessem qui nos multipliciter
 pascit impugnamus. et in hoc peiores canibus fumus: qui
 pascentes se diligūt et sequūtur. Acerrimus: quia redēptorē
 nostrū qui nos redemit proprio sanguie et a peccatorū vicu-
 lis liberauit / et a crudelitate demonū et acerbitate gehenne
 eripuit: quantū in nobis est itē crucifigimus. Sed et de tri-
 bus debemus dolere. scilicet de cōmisso peccato. de bono omisso:
 et de amisso tempore. De virtute et qualitate hmōi cōtritio-
 nis sic ait Augu. plus valet cordis cōtritio: q̄ totius mūdi
 peregrinatio. Item quedā glosa sup ps. Ad dñm cū tribula-
 rer. nescit dñs differre: quē cōpunctū corde sibi senserit sup-
 plicare. Et Crisostō. Sola est cōpunctio que facit animam
 horrescere purpuram / desiderare ciliciū / amare lachrymas.
 fugere risum. Item nichil cōglutinat et vnit deo: vt lachry-
 me penitētis. Contra vero vt dicit augu. Acriores diabolo
 dolores nō infigimus: q̄ cū plagas peccatorū nostrorū cōfitē-
 do et penitēdo sanamus. Sed heu cū tāta bona per p̄niam
 cōsequamur: pauci tū p̄niam agūt. de quo dñs conquerit̄ di-
 cens per Jeremiā dicētē. Nemo quod bonū est loquit̄. nullus
 est qui agat p̄niam sup peccato: dicēs. quid feci? Scdm̄ vī
 delictē cōfessio solet describi sic. q̄ est legitima corā sacerdote
 pctōꝝ declaratio. Hū ethymologizat̄ cōfessio / quali similis
 vel ex toto / vel vndiq̄ factio. Nam vere cōfiteē qui totū fa-
 tetur. vel vt dicit psidorus libro ethymologiaꝝ. Confessio est
 per quam latens morbus anime sub spe venie consequende

in dei laudem aperitur. De cuius virtute inquit Ambro. sup
ps. Beati immaculati. Cessat vindicta diuina: si confessio pre-
currat humana. Et Calliodorus sup psal. Confiteant tibi
populi deus. Illis non iudex sed aduocatus est xps: qui se pro
pria confessione dānarūt. Et Leo papa. Non remanet iudicio
cōdemnādū: quod fuit in confessione purgatū. Et augu. in li.
de pe. Confessio est salus aīaz/dissipatrix vitiōz/restaura-
trix virtutū/oppugnatrix demonū. Quid plura: obstruit os
infernī: portas aperit paradisi. Pro his omnibus hactenū
iuxta cōsiliū Ilaie dic tuas iniquitates vt iustificeris. initiū
iustitie cōfessio peccatorū. Oportet enī te cōfiteri oīa tua pec-
cata quoz memoriā habes integre vni sacerdoti / de his
te absoluendi potestatem habenti: ita qd nō vnā partem tan-
tum tuorū peccatorū vni sacerdoti dicas: et alteram alteri.
quia neuter sacerdos posset tibi sic confitenti dare remediū.
Ideo dicit ber. Qui confessionem suam diuersis confessorū-
bus diuidit: venia caret. Excrāda namq; fictio est peccatum
diuidere/et superficietenus radere/et non intrinsecus eradi-
care. et tales recipiunt excommunicationē pro absolutione/
maledictionē pro benedictione. talis namq; diuisio confessio-
nis fit sepius per hypocrisim: qz grauiā peccata dicūt igno-
tis sacerdotibus/et illi cū quo sepius versantur leuioza nar-
rant. De quibus dicit Augustinus: et ponit in decretis. Qui
confessionem diuidit: laudandus nō est. quod vni celat: alte-
ri reuelat/ quod est seipsū laudare et ad hypocrisim tendere.

Satisfactionē quā Augusti. diffinit. discutiamus tanq̄
tertiam penitentie partem. Inquit enī. Satisfactio est pec-
catorum causas excidere/et eorum suggestionibus aditum
non indulgere. Nam vt dicit Gregorius. Nequaquā satisfactio
mus si ab iniquitate cessamus: nisi voluntates quas diligi-
mus cum e contrario oppositis lamētis insequamur. Et vt
dicit Crisostomus. Qualis precessit offensio: talis debet inse-
qui reconciliatio. tanto prouus ad lamenta: quāto fuisti pro

nus ad culpam. Qualis fuerit tibi ad peccandū intentio: fa-
 lis sit ad penitendū deuotio. Grauiā peccata: grauiā lamen-
 ta desiderāt. Quia vt ait Eusebius episcopus. Non leui con-
 tritione agendū est vt debita illa redimant: quib⁹ mors eter-
 na debet. nec pauca opus est satisfactioe pro malis illis pro-
 pter que paratus est eternus ignis. Sed heu multi statim fa-
 tiganē in hac vita/ et a via satisfactionis retro aspiciūt cū
 vxore loth. Contra quos Ber. in quodam sermone ait. Qui
 perfecte senserit onus peccati et aie lesione: ille aut parū sen-
 serit/ aut oīo nō senserit corporis penā. nec reputabit labore
 quo peccata nouerit deleri preferita/ cauēri futura. Et aug.
 super psal. l. Sunt multi quos peccate nō pudet: agere penitē-
 sentiam puderet. O incredibilis infans. de vulnere nō eru-
 belcis. nōne vulnus feridū et putridū est: cōfuge ergo ad me-
 dicū/ age penitētiā. dic: Iniquitatē meā ego cognosco et pec-
 catū meū contra me est semper. Tibi soli peccaui: quia tu so-
 lus sine peccato es. **C**onsistit autē satisfactio in tribus/
 in oratioe. elemosina/ et ieiunio. vt ille ternarius numerus
 contra illud nefariū diabolicū opponat. oratio cōtra super-
 biā. ieiuniū cōtra carnis cōcupiscētiā. elemosina cōtra aua-
 riciā. Vel sic. Omne peccatū vel in deū cōmittit/ et cōtra hoc
 ordinat oratio/ vel in proximū: et cōtra hoc ordinat elemosi-
 na/ vel in nos ipsos: et cōtra hoc ordinat ieiuniū. Et propter
 ampliorē satisfactionis declaratiōe: modicū de elemosina
 tangamus. Dicitur nempe ab elemon quod est misericordia
 et spna quod est mandatū: quasi mādatū misericordie. et sic
 scribendū est per e. Solet etiā scribi per t: et tunc dicitur quasi
 mandatū dei. Ipse enī proprio ore eam mādauit fieri. Vnde
 Jeremias. Date elemosinas: et ecce oīa sunt munda vobis.
 Vel aliter. Elp mosina dicitur ab elp quod est deus/ et mops
 aqua/ quasi aqua dei. sicut enī aqua extinguit ignem: sic elp
 mosina peccatū. hec Catholicon. Sunt autē tria precipue
 que nos ad elemosinā et opera pia debēt prouocare. Primū
 b.i.

quia misericordia redimit culpā. Prover. xvi. Misericordia
et veritate redimitur iniquitas. Et danielis. iiii. dicitur: q̄
mulier que cōgregauit in domo sua vasa vacua non pauca
parū olei quod habuit in oīa vasa dimisit/ et sic creuit oleū
per quod mulier a creditore liberatur. Vasa vacua sunt pau-
peres: quos in domo debemus cōgregare. ysaie. liii. Egenos
vagosq; induc in domū tuā. paz aut olei per oīa vasa distri-
buit. iuxta illud thobie. iiii. Si exigū tibi fuerit: etiam exi-
guū libenter impartiri stude. tunc oleū misericordie creuit:
cum per meritū et gratiā aīa peccatrix creditori deo de pec-
catis suis satisfact. Scdo elemosina tēporalia bona mul-
tiplicat. Hñ grego. in dialogo. Terrene substantie per hoc q̄
pauperibus distribuunt: multiplicant. Exemplū habemus
.iii. regū. xvi. in vidua que heliā pauit. cui propter hoc dñs
farinā et oleū multiplicauit. per quod datur intelligi q̄ pau-
peres magis pascunt elemosinarios q̄ ecōtra. Terrio ele-
mosina siue opus misericordie in morte elemosinariū custo-
dit/ et aīam eius cū claritate ad regnū celoꝝ perducit. Hñ di-
cit ambro. Sola mīa comes est defunctor. O q̄ bonus q̄ ne-
cessarius morienti comes elemosina. Noli ergo talē famulū
dimittere/ vel talem aduocatū post tergū relinquere. sicut il-
li qui res suas auare retinētes: nichil in vita sua per manus
proprias pauperibus distribuūt/ similes illi qui post tergū
vult portare lucernā: cū dicat Ecclesiasticus. Amico tuo id
est christo vel aīe tue/ vel pauperi: ne dicas vade et reuertere
et cras dabo tibi: cum statim possis dare. Unde sciendū q̄
diues a quo petitur elemosina debet cōsiderare tria. Primo
quis eam petit. quia ipsemet dñs deus qui tantum dilexit
pauperes: q̄ quicquid pauperi feceris propter amorē suū re-
putat sibi factum. Mathi. iii. Quod vni ex minimis his fe-
cistis: michi fecistis. petit ergo elemosinā dominus per pau-
perem suū: a quo diues in oratione quotidiana petit regnū.
et ideo cum pauperi negat elemosinam diues: timere debet

q̄ deus non exaudiat eum : cum petit ab eo regnum celorū.
 Dicitur enī prouer. xxi. Qui obdurat aurē ad clamorē pau-
 peris: et ipse clamabit et nō audietur. Secundo debet diues
 considerare quid petit deus: quando elemosinā in suis pau-
 peribus petit. petit utiq; nō nostrū: sed suum. et ideo ingra-
 tus est valde deo qui pauperi negat necessariā elemosinam:
 cum de cibis dei habeat abundāter. et hoc cōsiderauit dauid
 qui primo paralipo. xxix. dixit. *Tua sunt oia dñe et que de
 manu tua accepimus: dedimus tibi. petit re vera per paupe-
 rem suū deus nō ad dandum: sed ad mutuandū. nec ad tri-
 plum: sed ad centuplum vsuras. Unde dicit Augu. O homo
 quid feneratis homini: fenerare deo vsuras et centuplū acci-
 pies / et vitā eternā p̄debebis. et idcirco nimis est ingratus
 qui ad tales vsuras non vult cōmodare deo ad quales mu-
 tuaret iudeo vel sarraceno. P̄o his omnibus karissime the-
 saurisa tibi pauperes in celo tanq̄ in tuto loco (opera miseri-
 cordie faciendo) non in terra. Cor auari est quasi fouea sine
 fundo / et quo plus recipit plus concupiscit vt nunq̄ videat̄
 impleta. iuxta illud Eccllesiasti. vii. Auarus nunq̄ implebi-
 tur pecunia. Attende q̄ cor sequitur thesaurū. Hec autem illi
 qui in terra thesaurizat: qui persequens cor suū in terra tam
 periculose exulauit illic. Ergo dicit Crisostomus Congre-
 ga substantiam tuā vbi patriā tuam habes. qui enim collo-
 cat thesaurū suū in terra non habet quid speret. Ut quid enī
 accipit in celo vbi nichil habet repositum? Illud solum tuū
 reputa: quod pauperibus erogasti. Non enī sunt hominis
 bona: que secū deferre nō potest. Et ambrosius. Nichil tan-
 tum cōmēdatur: q̄ miseratio caritatis. Non memini me le-
 gisse mala morte mortuū: qui libenter exercuerit opera pie-
 tatis. Et Leo papa. Ad dominū integros fructus premittit
 a quo nunq̄ pauper tristis recessit. Tanta est virtus miseri-
 cordie: vt sine illa alie virtutes (si sint) prodesse non possunt.
 Quamuis enim quis fidelis sit / humilis / castus et sobrius.*

et maioribus aliis virtutibus p̄ditus. si tñ misericors nō est
misericordiā nō inueniet. hec in fauorē paupeꝝ de virtuti-
bus elemosine/ et opeꝝ misericordie dicta sufficiāt: nūc ad p̄-
positū redeamus. Qui nō accipit crucē suā et sequit̄ me:
nō est me dignus. Ista crux penitētie cito assūmēda est/ et in
tempore iuuetutis. qꝫ tunc hominī magis prodest et deo ma-
gis placet. iuxta illud ecclesiast. ii. Memento creatoris tui in
diebus iuuetutis tue. Itē dicit idē. Fili ne tardes cōuerti ad
dominū: et ne differas de die in diē. subita enī eius veniet ira
et in tempore vindicte disperdet te. Sed cōtra hoc salubre sa-
piētis consiliū diabolus imittit hominī malā spem longio-
ris vite: dicens. Iuuenis es: viues et facies penitentiā et ibis
ad cōfessionē. multi nimis credūt isti aduocato. qꝫ repromit̄
tunt sibi longā vitam. proponētes se in senectute emendare:
quos mors repētina rapit/ et dānantur. Unde dī eccle. xxix.
Repromissio nequissima multos perdit. Est ergo notandū
qꝫ talis repromissio diaboli longioris vite/ et in senectute pe-
nitendi: nequā est. quia contra ius et rationē. nequior: qꝫ con-
tra ip̄m peccatorē. sed nequissima: qꝫ cōtra dei bonitatē. Qd̄
sit nequā et cōtra ius ⁊ rationē apparet tribus exēplis. Pri-
mū est. quia qui haberet decē asinos/ et totū onus impone-
ret debilliori: faceret cōtra iustitiā et rationē. sic ille qui totū
onus penitētie peccatoꝝ que cōmisit in quattuor etatibus
adolescētia/ iuuetute/ virili etate et senectute: vult soli senec-
tuti imponere/ quando iam debilis est et nō potest labora-
re: et tales merētur maledictionē. sicut dicit̄ zacharie primo
Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculū: et imo-
lat debile dño. sic ille qui fortitudinē sue etatis transiit/ et de-
bilitatē senectutis sue proponit̄ imolare deo. Ildorus. Qui
t̄ps congruū penitētie perdit: frustra ante dei ianuā cū preci-
bus venit. Scđm exemplū est. qui nō posset leuare minus
onus qm̄ multo fortior est et potētior: et vellet illud leuare qm̄
multo maius esset et ipse debilio: factus fuisset: merito stul-

tus et iniustus reputaretur. sic est de illo qui onus peccatorum
 et penitentie quando minus est et ipse fortior / scilicet in iuuetu
 te non vult portare et credit melius portare quam onus erit aug
 mentatum. et assimilatur isti stulto de quo in vitis patrum dici
 tur: quod scindebat ligna / et de illis faciebat sarcinam et postea
 temptabat leuare. et cum videbat quod non poterat de facili por
 tare iterum scindebat alia ligna et apponebat ad sarcinam / et po
 stea temptabat / et quanto plus ponderabat: tanto plura adde
 bat. sic faciunt peccatores quando primo sumunt pondus pec
 catorum et penitentie statum deponunt / et peccata peccatis addunt.
 Quia sicut Grego. dicit. peccatum quod per penitentiam non dele
 tur: mox suo pondere ad aliud trahit. Tertium exemplum. ille
 qui per totam vitam suam cum magnis custodibus parat sibi
 domum ubi non intendere morari villo modo / et domum quas
 optat et cupit perpetuo habitare destrueret pro posse suo: ta
 lis aperte faceret contra rationem / et merito stultus et infamis
 deberet reputari. sic etiam est peccator: qui usque ad mortem differt
 conuertere. ipse enim per totam vitam suam parat domum suam in infer
 no: cum tamen nullo modo velit ibi habitare. ideo timeat
 sententiam Pauli dicentis. Qui facit contra conscientiam: edificat
 ad gehennam. Secundo quod ista longioris vite promissio ne
 quior: sit contra ipsum peccatorem: apparet per duo exempla.
 Primum est. quia qui plus se diligeret infirmum quam sanum / seruum
 quam liberum / nichil habentem quam omnium bonorum participem: talis ini
 quus esset contra seipsum. talis est peccator qui tardat agere pe
 nitentiam. quia plus diligit se esse in peccato: quod est infirmi
 tas spiritualis / vel potius mors dicenda est. vel intantum pec
 cator impius est contra seipsum. eo quod magis se diligit mor
 tuum quam viuum / seruum quam liberum / malum quam bonum. Unde dicit Jo.
 in sua canonica. Qui facit peccatum: seruus est peccati. Et aug.
 Bonus homo etiam si seruit: liber est. malus homo etiam si regnat ma
 lus est et seruus. sed quod est peius tot dominorum quot vitiorum. Secun
 dum exemplum. Ille qui deberet magnam pecuniam ad usuras que
 b.iii.

crefceret quotidie. nec posset persolvere / et tñ tardaret q̄tuz
posset: talis faceret cōtra seip̄lū. sic est in proposito morari in
peccatis q̄tū debītū currit ad vsuras. quia q̄to diutius fue
rit in peccato: tanto plus soluet de pena. Apoca. xvi. Quātū
se glouificauit et in deliciis fuit: tñ date ei tormentū et luctū
Tertio q̄ ista promissio longioris vite sit nequissima / quia
cōtra dei bonitatē: apparet per tria exempla. Primū. quia si
aliquis iuuenis dñm suū cui seruire tenet / et a quo oīa bo
na sua haberet: per totā vitā suā impugnaret et inimico do
mini sui seruiret / et postea senio cōfectus in fine vite sue vel
let dño suo seruire / et suū seruitiū ei offerret: iniquus cōtra
dominū suū esset / nec multū tale seruitiū dño suo placeret.
sic est peccator qui peccādo offendit deū et seruit inimico dia
bolo in iuuentute / et in senectute proponit seruire deo. Se
cundū est. si aliquis recepisset dona maxia a dño suo ad mul
tiplicandū et lucrandū / et lucrū quod ipse deberet habere su
perflue expenderet et pro nichilo daret in cōtemptū dñi: im
pie ageret et contra curalitātē domini sui ingratus esset. sic
est peccator qui corpus et animā / sensus aie. vires corporis.
temporalia bona. spaciū vite / et alia multa et magna bene
ficia recepit a deo: et oīa ista expendit in cōtumeliā creatoris
peccādo multipliciter / aperteq; faciendo cōtra bonitatē dei.
De anima quippe que tradita est nobis a deo quasi thesau
rus preciosus sic dicit Grego. De michi si talentū michi tra
ditū in animā meā negligenter seruauero: que precioso san
guine agni incōtaminati appreciatur. De tempore dicit idē
Grego. Non est t̄p̄s tibi impensum quod nō a te exigetur:
qualiter expensū fuerit. Tertiu exēplū est. si est aliqs seruus
disp̄sator bonoz alicuius dñi qui bonū panē et bonū vinū
et meliora cibaria daret extraneis et inimicis dñi sui / et dño
suo daret de pane corrupto et de fure ad comedēdū et etiā
de putridis carnibus et piscibus. daret quoq; et ad potandū
de vini sui fecib?: impie ageret et cōtra dñm suū. sic est pctōr

illud qđ pulchrius et melius est de vita sua. i. iuuentutē i for-
 titudinē suā dat mūdo et diabolo qui sunt inimici xp̄i. et qđ
 peius est nouissimū vice sue proponit deo suo dari. nō sic fa-
 ciebat dauid cū dicebat. fortitudinē meā ad te custodiā / id est
 ad serutendū tibi. Ecclesiast. ast. Noli afferre dño feces sene-
 ctutis: sed vinū libaminū floride iuuentutis. Et de peccatori-
 bus penitentiā differētibus hec ait Greg. Satis alienus est
 a fide: qui ad agendū penitentiā spūs senectutis expectat. cū
 nullū diē vite sue in sua habeat potestate. Idcirco iuxta con-
 siliū isidori. festinare debet vnusquisq; ad deū penitēdo dum
 potest. si dū pōt noluerit oīo: cū voluerit tarde nō possit. Igi-
 tur festina ad penitentiā carissime ne tardaueris: ut non cū
 fatuis virginibus finaliter excludaris. **Ca. liii.**

De cōtemptu et odio mundi.

Nolite diligere mundū / neq; ea que in mūdo sunt. Si
 quis diligit mundū: nō est caritas dei in eo. Et mun-
 dus transit et cōcupiscētia eius. pria io. i. Et hec ver-
 ba ptractans beatus augst. ait. Quid vis. vix amare sp̄alia
 et transire cū tpe / an mundū nō amare et in eternū viuere cū
 deo? amas seculū absorbebit te. amatores suos vocare nouit
 nō portare. mūdos nēpe q̄si excoicatus est. quia sicut pro ex-
 coiato nō oratur in eccia: sic nec xp̄us orat pro mūdo: qui tū
 pro suis crucifixorib; orauit. q̄ stultū est etiā tali dño serui-
 re: qui in fine seruū nudū et sine mercede eicere cōsueuit / si-
 cut facit mūdos. Hū loquitur ad soldanū rex Babilonie cū
 apud damascū infirmaretur vsq; ad mortē / i sciret sibi mor-
 tem iminere: signifer suum vocat dicens ei. Tu soles ferre
 vexilla mea ad bella: fer nunc mortis mee vexillū. C. hoc pan-
 niculū per totā damascū: dicens. Ecce orientis rex moriens
 nō fert secum nisi hoc vile panniculū Simile fere legitur q̄
 quidam rex Lothoringie iuuenis cum esset in extremis: res-
 piciens sua palacia et domos suas: dixit pluribus audien-
 tibus. **O domine Jesu: quantū contemendus est mundus.**
b. liiii.

iste. ecce qui tot habui palacia et hospicia nescio quo debeam
hac nocte ire / vel qui debeat me hospicio suscipere? Relique
ergo o peccator: diuū tuū / id est hunc mundū ante q̄ in tanta
paup̄tate relinqueris ab eo. Jacobi. i. Qui amicus est huius
mundi: dei inimicus constituitur. Et greg. Tanto deo quis
est proximus: q̄to ab amore mundi est alienus. Ad qd̄ signi-
ficandū christus nudus extra ciuitatē pati voluit et crucifi-
gi: ut ostenderet sibi nichil esse cōmune cū mundo / et q̄ qui-
cunq; voluerit sequi passionis fructū: debet exire mundū sal-
tem per affectū et mundanā conuersationē. Unde dicit domi-
nus Jeremie. fugite de babilonia et saluet vnusquisq; aiām
suā. Babilon s̄m hiero. interpretatur domus confusionis / et
significat hunc mundū: in quo iam vbiq; confusio regnat /
tā in clero q̄ in populo / tā in religiosis q̄ in secularibus / tā
in senibus q̄ in iuuenibus / tā in viris q̄ in mulieribus. ita
ut merito dicat iohānes in canonica sua. Totus mūdus in
maligno positus est. et idcirco cōsulit bern. fugiendū esse ad
vitam religiosam: dicens. Fugite de medio babilonis / id est
de seculo: et saluate aiās vestras. cōuolate ad vrbes refugii /
id est ad vitā religiosam ubi possitis de p̄teritis agere penitē-
tiā / et futurā gloriā fiducialiter postulare. nō vos penitētie
austeritas deterreat. quia non sunt cōdigne passionēs huius
temporis ad p̄teritā culpam que remittitur / et ad futuram
gloriā que promittitur. Sciendū q̄ mundū debemus fu-
gere propter quattuor. primo enī solent sapiētes recedere
a loco infecto pestilentia vel fetore. et maxie quādo vel egros
se sentiunt vel egroraturōs se agnoscūt. talis est mūdus qui
tot mala peccantiū habet. Videmus enī tot fetores inficien-
tes animā nostrā quos recipimus. idcirco cū peccatū sit mor-
bus contagiosus: fugienda est societas maloz. quia non est
tutū sanis cum leprosis habitare. Et eccle. xlii. dicitur. Qui
tetigerit picem inquinabit ab ea. Et qui coicauerit cum su-
perbo induet superbiā. Et hiero. Certe nichil tam nocet ho-

pab. Long
confusio
domus

minibus q̄ mala societas. talis enī efficitur homo: quali so-
 cietate p̄ruitur. Nūq̄ cū agno lupus habitat. Vir castus so-
 cietate luxuriosi aufugit. Plusq̄ impossibile puto virū diu-
 tius in bonis permanere qui opibus maloz assidua conuet-
 satione vritur. Vociferat psalmista. Cū sancto sanctus eris/
 et cum peruerso puerteris. et cū viro electo electus eris. Si-
 cut enī nocet mala conuersatio: ita prodest bona. Nichil pōt
 cōparari huic thesauro qui bonā inuenit societate. Vitā inue-
 nit/diuitiis affluit. Et ut certe vere dicā: raro hō bonus vel
 malus efficitur nisi ob societatis causam. Pueri enī cor tāq̄
 tabula in qua nichil depictū est fore dicitur. illud ergo quod
 a societate recipit: vsq; ad senectā recipit siue bonū (ait hiero)
 siue malū. Debemus ergo nos elongare a mūdo malo pro-
 pter mali vicini molestiā. nullus autē vicinus ita potest no-
 cere sicut vicinitas peccatoz: quoz mūdus plenus est. Se-
 cundo solent sapiētes recedere a locis in quibus timēt se tra-
 di i manibus inimicoz suoz quod facit mūdus: propter qd
 sibi congruit illud iude traditoris. Quēcumq; osculatus fue-
 ro ipse est: tenete eū. que verba dicit mūdus demonibus. Nā
 quod mundus osculatur in p̄senti/ id est exaltat honoribus:
 hostibus eius scilicet demonibus tradit. Vnde hiero. Signū
 manifeste dānationis est in hoc mundo sua beneplacita asse-
 qui et a mundo diligi. errat in via qui p̄ diuitias et delicias
 festinat ire. hec hiero. Tertio solēt sapiētes se elongare ab
 aliquo loco propter aliquod periculū. mūdus autē locus est
 piculossimus/ qui mare dicit. Vñ psal. hoc mare magnū et
 spaciosum nauibus. periculū huius mundi siue maris (iu-
 xta verbum berū.) probat transeuntiū raritas/et pereuntiū
 multitudo. In mari marsilie de quattuor nauibus vix rē
 vna. In huius mundi mari de quattuor aiabus vix saluat̄
 vna. quasi enim locus diluuii est mundus iste. vbi pauci: re-
 spectu pereuntiū saluātur. Mūdus est sicut fornax babiloni-
 ca igne infernali succesa. ideo valde timendū est hōi in eo q̄

ad spibilum vnins verbi accenditur igne ire. ad vnus mulie
ris aspectu igne luxurie. ad aspectu vnus rei pctiole igne co
cupiscentie. Quarto elongat se ho diffidatus ab aliquo pro
pter inimici capitalis timore. Inimicus noster capitalis est
diabolus princeps mudi: qui morte nostra minat. a quo nos
elongamus: dum mundu deserimus. Scii. ix. Longe esto ab
hoie potestate habete occidendi. ho iste est diabolus qui sic di
tur: q ab hoie deuincitur. Math. xliii. Inimicus homo hoc
facit. Propterea sciendu est q aliter non potest perfecte vinci
mundus nisi p exitu ab eo. hndc legitur in vitis patz q bea
tus acrimus adhuc in palacio imperatoru existens rogauit
deum dicens. Dne obsecro dirige me ad salute/ et venie vox
dicēs ei. Acrime fuge hoies et saluaberis: ipse aut statim ad
monachale venit vita. Itē deum orauit dicēs. Dne dirige me
ad salute/ et vox itez dixit. acrimine fuge/ vince/ tace/ quiesce
hec eni sunt radices nō peccandi. Nā in fuga vincitur cocu
piscencia carnis. silentio supbia vite/ quiete desiderioz aua
ritia. Itē isidorus ad contēptu mundi nos exhortās: ait. Si
vis esse quietus nichil seculi appetas. abice abs te quicquid
bonū ppositū impedire poterit. esto mortuus mūdo et mun
dus tibi. Mūdi gloriā tāq mortuus nō aspicias. viuēs pte
ne: quod post mortē nō poteris habere. De huius mūdi vita
dicit hiero. O vita mūdi nō vita sed mors. vita fallax. vita
onusta tristitit/ imbecillis et vmbatica. vita mendax/ nūc
ut flores statim arefcis: priuās vitā cui inest. vita fragilis. vi
ta momētanea et caduca. q ptomagis crefcis: tantomagis de
crefcis. cū plus procedis: plus ad mortē appropinquas. o vi
ta plena laqueis quot in mūdo hoies illaquearis? quot p te
iam sustinent tormenta infernalīa? pbeatus qui tuas agno
scit fallacias. pbeatioz qui de tuis nō curat blanditiis. pbea
tissimus qui a te bene priuatus est. Et augustinus. Mūdos
elamat ego deficiam: caro clamat ego inficiam: miser quem
sequis? O carissime si hec q iā legisti nō te moueāt ad pteptū

mundi / et eorū que in eo sunt: audi bernardū de amatoribus
mundi dicentē. *Ve illis quibus preparatur dolor: vermiū / ar
dor: flāmaz / litis cōtinua / stetus et stridor: dētū / horribiles
facies demonū: ibi mors optabitur et nō dabitur ei vllus or
do: sed sempiternus horror: quis putas tunc erit meror: que
tristitia: quis luctus: qñ separabitur iniustus a consortio iu
stoz et tradentur iniusti potestati demonū et ibunt cū eis ad
eternū supplitiū: gaudia paradisi nūq̄ suscepturi: sed perpe
tuo cruciandi: ibi torquēs nec perimēs fatigabit. qui torque
bitur: nō morietur: sed sine spe venie viuēt et nō morietur.
moriētur: et nō cōsument. *Psido. Si haberes sapientiā salo
momis / fortitudinē sampsonis / si longitudinē vite enoch / si
ptholomei ptātē / si diuitias creli. quid prodesset tibi si caro
tua daret vermiibus: aīa demonibus cruciāda cū diuite sine
fine? Item monere te debet ad despiciendū hunc mūdū et
ea q̄ in ipso sunt breuitas tēporis / et vite / et incertitudo mor
tis. *Wñ greg. Repitoy mētes idcirco multa nequiter agūt:
quia se hic viuere diutius arbitrant. iusti vero q̄ breuitatē
vite sue cōsiderāt: elatōis et immūditie culpas declināt. De
breuitate huius vite dicit btūs iacobus. iiii. capi. canonice
sue. Quid est vita nostra nisi vapor: ad modicū apparēs: et in
ceps exterminabitur. Et augu. Vita hoīs ita breuis ē ab in
fancia vsq̄ ad decrepitā senectutē. Adam si adhuc viuere et
hodie moreretur: quid illi lōgītudo vite pfuisset? Idem quic
quid tpe viuēt de spacio viuēdi denūciāt / vt omnino nichil
aliud sit vita pñs: q̄ cursus ad motē. in quo nemo stare pau
lulū / vel tardius ire permittitur: sed vrgentur oēs pari mo
tu singulis diebus facere dietā ad corporis mortē. Seneca.
Quotidie morimur: quia quotidie demitur aliqua pars vi
te. Ecce dilectissime si bene te inspexeris / et verba tibi iam
dicta / ac etiam postea scribenda cordis auribus diligenter
perceperis: potius deberes dicere. Ego vado ad moriendū
q̄ crederes per longum tempus viuere. Et forte diceres hec***

verba vltima: vado ad moriendū. tu autē estimās diu viue
re et hec tpālia bona i mūdāna gaudia annis multis in deli
ciis possidere. sed karissime nō sic. homo enī (vt ait psalmi
sta) vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prete
reunt.

Capitulū quintū.

De falsa mūdi gloria / potētia et digni
tate / et caducis eius diuitiis cōtēnendis.

Si sunt p̄cipes gētiū qui dominant̄ super bestias
que sūt in terra: qui in auiibus celi ludūt. qui argē
tū thesaurisunt et aurū in quo cōfidūt hoīes / et nō
est finis acquisitionis eoz. Exterminati sunt. ad inferos de
scenderūt / et alii in loco eoz surrexerunt. vt scribit̄ Baruch
.iii. et hec verba p̄tractans in somnis suis: sic ait. Vbi sūt in
superabiles oratores: vbi qui cōueniētius festa disponebāt.
vbi equoz splendori nutritores. vbi exercitūū duces. vbi sa
trape et tyranni: Nonne oēs puluis et fauille: nōne in pau
cis versibus est eoz memoria vite: respicite sepulchra eoz et
videte quis seruus. quis dñs. q̄s diues. q̄s paup. et discerne
si potes villicū a rege. fortē a debili / pulchrū a deformi. Sci
endū est q̄ hūana gloria ex quacūq; re proueniat est fugiēda
p̄nō q̄ vilissima est in sua cōditiōe. sc̄do q̄ falsissima in p
miitiōe. tertio q̄ vanissima et fragilissima in duratiōe. q̄rto
q̄ malignissima in retributiōe. Dico p̄rio q̄ mūdāna gloria
nobis est ideo fugiēda. q̄ vilissima et hoc de sui natura. Scri
bit̄ enī. i. machabeoz. ii. Gloria eius stercus et vermis. ho
die extollit̄: cras nō inuenit̄. Quid in rebus stercore detesta
bilis: quid in aīalibus verme vilis: ergo si inanis gloria
hoīs in stercore et verme cōsistit: hoībus nō est appetēda sed
fugiēda. Est autē mūdi gloria putrido ligno similima (de
quo ph̄s docet / et experientia cōprobat̄) quod de nocte lu
cet: sed putridū apparet in die. Quid enī est putridum homi
nem vana gloria de nocte lucem habere nisi in hoc tempore
(quod nocti vmbrose est similitimū) gloriosus incedere / et lu

minosus infirmis oculis apparere: qui non p̄nt nisi s̄m ea q̄
 foris sunt iudicare. s. q̄n dies iudicii aduenerit: in quo deus
 illuminabit abscondita tenebrarū et manifestat cōsilia cordiū
 tunc qui nūc videntur gloriosi: apparebūt putridi / viliissimi
 et penitus non curandi. Itē tales mundi potentes sunt luci
 pite similes que volando in nocte lucet et in die latet / ac tota
 nigra apparet. ¶ Si hec attenderēt qui in caducis suis diuī-
 tīs gloriant̄. quicūq; quadā fetiditate carnis (postmodū re-
 uersure in cinerē) nobilitate / potētia et dignitate extollunt̄:
 et p̄tendendo alios deprimūt: qui in futuro viliissimi / nigri et
 putridi apparebūt: nō puto quin modo cordialiter detestare
 tur gloriā huius mūdi t̄pālē. hoc sciētes q̄ impossibile est: si-
 cut dicit h̄iero. ut hō in celo et in terra appareat gloriosus.
 Sc̄do dicebat̄ q̄ gloria mūdāna est nobis fugiēda: q̄ est fra-
 giliissima / nec est vlla stabilitate firmata. sic nāq; est defecti-
 ua ut quilibet vaporosa vel fumosa substātia. fumus ei q̄tō
 plus se in altū erigit: tanto plus desinit donec penitus eua-
 nesceat. flos magni odoris et ad tēpus innumerabilis venusta-
 tis: ad modicū tactū ventī vel solis arefcit / et oīs gloria eius
 perit: sic mūdi gloria. Itate. iiii. ¶ Oīs caro fenū / et oīs gloria
 eius sicut flos feni. exaruit fenū et flos cecidit / et oīs gloria
 eius perit. Amatores ergo huius t̄pālis glorie similes sunt
 fenō tectorū: qd̄ prius q̄ euellatur exaruit. Unde ecclesiasticus
 Omnis potētatus. omnis vīta rex est hodie: et cras moriet̄
 Nam ubi est nunc gloria regis afluēti qui p̄ centum et vigin-
 ti prouincias imperabat: Vbi illius gloria magni alexandri
 in cuius cōspectu omnis terra siluit. Machabeorū. i. Vbi nūc
 gloria totius imperti: quod admodū fere omnia regna terre
 p̄domuit. Vbi sunt principes mundi qui dominabantur su-
 pra bestias: nōne omnes tā peregrini q̄ hospites vnus diei
 veloci sine transiuerūt: vere sic. Nam vnus ex eis nō reman-
 sit. quia in vanitate defecerunt dies eorū / et anni eorū cū festi-
 natione. Nam cum viuere mori: mors nulli parcat honori.

Mors fera mors nequā: mors nemini parci vnquā. Et dat
cunctis legem: tollit cum paupere regem. Tertio munda
na gloria est nobis ideo fugienda: quia fallissima nulli ser
uans promissa: sed omnes hoies fallēs in via. Quem enim
imperatorū quē principū nō decepit: longā enī et honorabi
lē vitā / pacificā & securā potentiā promittit suis: cum vnū
momentū temporis vite addere non possit. Quis in tempo
rali gloria alexandro similis: qui nunquā vllū bellum perdi
dit: sed cum paucis multitudinē deuicit. nullā ciuitatem ob
sedit: quam non ceperit. nullam provinciā inuasit: quā non
sue dominationi submiserit / et tamē quando omnia se sub
iugasse credidit et pacifice vitā ducere sperauit: tūc in mo
mento veneno deperit. Quid igitur hanc mundi gloriā se
quaris a qua in morte iuari nō poteris: Vnde petrus Ble
sensis in quadā epistola. Gloria mundi fallax et seductoria
suos decipit amatores. quicquid enī vel in futuro promittit
vel in presenti pretendit: totū ad nichilū deueniet tanq̄ aqua
decurrens. Quarto mundana gloria nobis est ideo fugiēda.
et contēnanda: quia malignissima in retributione. quia nō
perducit ad gloriā: sed penam et confusionem sempiternā
Vnde Osee quarto. Gloria in ignominia seu confusione. po
tentia in impotentiā. sapientia in stulticiā: et omnis dilectio
in maximā penā. Nam et iuxta mensurā culpe: erit mensu
ra pene. hieronymus enī illos alloquitur temporalis glorie
amatores: dicens. He ue vobis qui ad celozū regna diuitiaz
stinere festinatis: quādo facilius est camelū intrare per fora
men acus: q̄ diuitem intrare regnū celozū. Non mea hec ver
ba sunt: sed christi. si hec reuocabilis est sentētia: christus oim
non est deus. celum inquit et terra transibūt: verba autē mea
non transient. Vlulate o vos miseri vento instabiles. fortūe
nobiles et potentes qui alios confunditis / et tanquā igno
biles conculcatis / et huius mundi vanitatibus honorūq; et
falsarū dignitatū fumo obcecati. cū uestre vite breuissime teo

la morte velut a tæxente: forte hac nocte scindetur in inferno
 sine interminabili pæ aliis cruciabitur cõtinue mouendo
 viuentes in laboribus hominũ. in mundo nõ estis: imo non
 solum cũ hominibus labores nõ fertis: sed et laborantes vi
 uere non permittitis. idcirco nõ cum hominibus: sed cũ dia
 bolis flagellabimini. Quanto enim in mundo maior fuerit
 gloria et letitia: tanto in inferno preparata pena. Sed quid
 dicam duodecim fatemur christum apostolos elegisse: quoz
 omnĩũ vnus solus bartholomeus carnis origine fuit nobi
 lis/ et sanctus matheus diuitiis (anteq̃ reciperet apostola
 tum) insistebat. ceteri vero erãt paupes piscatores. Cur hec
 retuli audiat. Si christus est verax et omnia que ex ore ei
 audiui mendacia non sunt: huius mundi hominũ vix vnus
 aptus reperitur sub nube qui vere corũ vite munde credat:
 sed post modicũ tẽporis in tormẽtis sentient se positos. Sed
 forte quis veritatis lumine cecus mirabitur: ad quem ego si
 ex hoc me interrogaret responderem. nõne vnico credimus
 damnari hominẽ mortali peccato. sed si hoc (inquiet) ita est.
 vix saluabit vnus de centũ milibus. Sed quid diues i mor
 talis fame aura passus aliud est q̃ quoddã omnĩũ peccatoz
 vas putridũ. vbi superbia est/ vbi luxuria/ vbi auaricia: nõ
 ne in diuitibus/ nobilibus/ potẽtibus. nõne et latrones sunt
 qui pauperũ mercedem violenter depredantur et eos depri
 munt atqz necant. quod ex vbertate domus domini faciunt
 qui ut pauperibus necessaria ordinarent: receperunt. Certe
 superfluitatẽ vestimentozũ supfluitati ruine addunt: de pau
 peribus frigore et nuditate morientibus nõ curantes. pala
 cia et magna erigunt edificia: ut humanis oculis contẽplen
 tur: et pauperes in plateis moriantur incõmodis. conuiuia
 aliis frequenter preparant diuitibus: ut ferculis delicatissi
 mis suam venetis repleant ingluuicem: quibus pauperes
 fame percunt. Quid aliud est (dic michi) q̃ peccata vita corz
 Si venter repletus est tanta cibozum copia: nonne adẽ ad

fores luxuria. quid ergo amplius loquar? omnium enim mortaliu lingua deficeret: ut peccata que fecerunt: incimaret/nec deum nisi somniando cognoscunt/nec se ut puto mortituros arbitrant. Ille enim facile in peccatis labitur: qui se mortituum non cogitat/et deum sibi fore iudicem ignorat. vere nimis est imbecillus/et miser cui horum non est memoria: si cuncta diabolica temptamenta non facile vilipendit. Idcirco vere dicam si deum suum iudicem vere agnoscerent et si seniori crederent: non peccarent saltem tam secute. Cur hi miserissimi ad ecclesias properant: ut diuinis intersint ministeriis? an ut contemplantur mulierum valorem. hec sua meditatio/hec sua predicatio/hec dei cognitio. sic diuinam percunctantur legem: ut pecuniam/terras/et mare peragrantes crebris vigiliis et meditationibus sibi et filiis suis diuitias congregent certantes. vestimenta sua in societate mira artificio varietate frequenter mutant: qui et ludos hastilandi/choreas/procationes/ebrietates/magna conuiuia/delicata fercula suis alternatim exhibeant sodalibus: mulieres ad suam voluptatem explendam sufficienter habent. Sed vere miseri quid facitis: non agnoscitis/corpus ante tempus destruitis/et animam interficitis. Unde infirmitates et mors tam intempestiua nisi ex nimia ciborum copia/et frequenti mulierum usu: deum deludere creditis: certe deluditis vosmetipsos. pro corpore obliuiscimini animam: et ecce corpus cum anima ante tempus destruitis. et ideo gaudete/iocundamini/et letamini in hoc breuissimo temporis spacio quod habetis: ut postmodum cum diabolo sine fine temporis lugeatis. Quid facitis ne differatis/frequentissime vestimenta permutatis ne forte dispereat nobilitas: ne sint qui vos excedant ut in inferno verecundiam recipietis et confusione. ubi conuiuia? ubi delicata fercula/ubi uina preciosa et mixta aromaticis oppipere. epulemini et inebriamini: non enim post mortem amplius hoc facietis: sed cum diuite qui quotidie epulabatur splendide: in gehenna guttam aque minimam peroptabitis:

17
nec habere poteritis. seminate in corruptione: et de corrupti
one colligetis in die iudicii cū vobis dicetur. Ite maledicti in
ignē eternū qui paratus est diabolo et angelis eius. heu cor
lapideū si illū diē expectas: diem terribilē et horribilē: in quo
non solū de luxuriis / vestibus / ebrietatibus et comestationi
bus / et de tēpore omisso quo vixisti: sed etiā oportebit de qua
libet locutione vana reddere rationē. Cur non emendaris?
cur moraris miser de die in diē conuerti ad dām? cur te iam
maloz nō penitet? ecce mors properat ut te cōterat / diē no
ctez currens. ecce diabolus iam properat vt te recipiat. ecce
diuitie tue tibi deficiēt. ecce vermes corpus qđ tanta nutrit
diligentia expectant: ut illud rodant quousq; coniunctū aie
cū illa pariter penas habeat infinitas. Quid errādo p̄ huius
vitā seculi in vanitatibus petis solacia / diuitias / gloriā ic̄.
tibi placita nō inuenies hic: quia hic nō sunt. sed si vera que
ris gaudia: ad illam celestē gloriā q̄totius propera. certe illa
gaudia vera sunt. quia oculus nō vidit / nec auris audiuit
nec in cor hominis ascendit. dimitte queso caduca et momē
tanea: ut habere valeas perpetua ⁊ eterna. Sed quid eis qui
nec timore nec dei amore / nec mortis / nec tormentoz suble
quentiū cū timore a peccatis cessant: sed dolēt. s. q. (ut optāt)
prauā nō possunt ducere vitā? he de miseri qui hic ridetis:
quia plangentis. he qui ista optatis temporalia gaudia: quia
vobis inuitis sustinebitis tormēta infernalīa. Ecce vobis re
stat modicū tēporis: implete mensurā vestraz miseriāz seu
maliciarū: ut veniat sup vos oīs indignatio diuina. fruamini
hoc in paruo tempore iocis et ebrietatibus / preliis / contē
tionibus / choreis et procatōnibus: nec vacuū preterire tem
pus permittatis. Quid moramini dum viuistis? congrega
te filiis vestris honores / diuitias et p̄tēcias. vestrā augmen
tate nobilitatē et famā: ut et filii vestri possint que fecistis ex
plere. q̄to cum illis in inferno ampliora patiamini tormen
ta. Sed forte quis dicet. Benignus est deus et misericors qui
c. l.

omne peccatore ad se redeunte recipit et indulget. Verū hoc
quidē esse fateor: q̄ benignior est dominus q̄ creditur. et vni-
cuiq̄ parit ad se et cū decet redeunti. Nōne benignissimus
est dñs qui tantas iniurias tolerat a peccatoribus: dans eis
temporis spacium: ut emendantur. Sed hoc noueris / quia
sicut benignus est tolerādo: ita iustus est puniēdo. Sed quis
itez dicet: q̄ vir qui toto tempore vixerit minime benefecit:
in mortis tamē articulo (accepta penitētia) a deo veniā obti-
nebit. heu q̄ vana suspiratio et falsa meditatio. vix de centū
milibus hominū quoz mala fuerit vita merebitur indulgē-
tiam habere vnus vir totus in peccato genitus et nutritus
qui non s̄m deum dixit nec cognouit / nec de eo audire voluit
nec se peccare agnoscit. nec quid penitentia sit (nisi forte dor-
miēdo) nouit / totus adhuc secularibus innodatus negotiis
quem angustia premie filioz quos deserit. quem infirmitas
conferit / quem dolor diuitiarū et temporalium bonoz concu-
tit: cum eis non posse amplius frui se cernit: quam a deo ac-
cipiet penitentiā: quam non acciperet si adhuc sanari crede-
ret. Certe concludam: qui dum sanus est et iuuenis deum of-
fendere non formidat: in morte nō merebitur diuinam ob-
tinere indulgentiam. Que nanq̄ est penitentia quam solum
quis accipit: quia se viuere amplius non posse cernit. qui si
ex infirmitate cōualesceret: peior q̄ prius fieret. Scio enim
modicos pecuniosoz in mortis articulo accepta penitentia
conualuisse corpore / et peiorasse vita. hoc teneo. hoc verum
puto. hoc multiplici experientia didici: q̄ eis non est bonus
finis: quibus semper mala fuit vita. qui peccare non timuit
sed mundi vanitatibus semper dixit. hec omnia h̄iero. pro
his omnibus dilectissime mi si recte saperes: si tecum lumē
oculoz est: contēne et relinque hec oīa / scilicet caducas mun-
di diuitias / falsam eius gloriā propter eum qui est super oīa
Et quid prodest homini si lucretur vniuersum mundū: aīe
vero sue detrimentū patiat. Scitote hominē et honorem

dantes in hoc mundo: quomodo a tam amplis palatiis sūt
deferēdi ad sepulchrū tam strictū. et a palatiis tam lumino
sis et fulgidis ad sepulchrū tā horridū et obscurū / et a pala
ciis pictis floribus: i imaginibus ornatīs: ad sepulchrū tam
fetidū. et a palatiis sic rebus omnibus refertis: ad sepulchrū
tam indigens et egenū. et a palatiis filiis et famulis ordina
tis: ad sepulchrū sic vacuū / et sic filiis et famulis derelictū.
O vbi est illa preterita pompa? vbi preterita gloria / vbi fa
muloz sequētū turba. vbi vestimenta illa tam fulgida / vbi
cultura illa. nam qui paulo ante viuebat in deliciis in pala
cio: totus māducatur a vermibus in sepulchro. Et innocē.
heu fratres attēdite: ecce qui paulo ante inclitus et diues re
sidebat i domo: ecce q̄ pauper iacet i tumulo. et q̄ gloriofus
incedebat i aula: ecce q̄ deformis et despectus iacet in tum
ba. et qui vescebatur deliciis i cenaculo: ecce cōsumit̄ vermi
bus in sepulchro. De hac etiā memoria mortis sic scribit pe
trus damianus ad quādā comitissā. Penlandū sepe est cum
iam peccatrix aīa vinculo incipit carnis absolui: q̄ amaro
tūmore cōcutitur / quātis mordaciis cōscientie stimulis lace
ratur. recolit̄ verita q̄ cōmisit. videt mandata q̄ negligenter
implere cōtēpsit. dolet idulta pnie t̄pā sese inaniter pcepisse.
plorat imobilē districte vltionis articulū inuitabiliter imi
nere. satagit / exire cōpellit̄. reparare vult t̄pā pdita: sed non
audietur. post terga respiciens totiēs trāsfactē vite cursum:
velut vnū breuissimū itinēris deputat passum. ante se ocu
los dirigit / et ifinite phēnitatis spacia dephēdit. plorat itaq̄
q̄ in tā breui tēporis spacio acquirere potuit omniū leticiam
sanctorū. deslet etiā se propter tam breuis illecebre volupta
tis incurabilē perpetue suauitatis amisisse dulcedinem. eru
bescit quia propter carnē que vermibus erit obnoxia: aīam
neglexit que choris angelicis erit deferenda. iam radios mē
tis attollit et cum diuitias immortalīū contemplatur easq̄
propter huius vite iopiā se pdidisse cōfundit̄. Cūq̄ sub se

reflectit oculos ad hulus mundi vallem / ferreque caliginē. su
 per se vero mirat iterū luminis claritatē. liquido deprehēdit
 quia nox erat ⁊ tenebre qđ in hoc mūdo amavit. interea oculo
 contabescūt et vertuntur in capite. pectus palpitāt. rancū
 guttur anhelat paulatim. dentes nigrescūt. palescūt ora / mē
 bra cuncta rigescūt / vene rumpuntur in corde / cor scinditur
 in dolore. dum hec itaq; et huiusmodi tāq; vicina morti pce
 dentia famulantur officia. assunt oīa gesta simul et verba /
 nec etiā ipse cogitationes desunt. que oīa amarum aduersus
 actorē reddūt testimoniū. coaceruantur cūcta ante respicien
 tis oculos / et qui cōspicere refugit. coactus et inuitus atten
 dit. adest preterea huic horrenda demonū turba. illic virtus
 angelica in illo / qui mediū est liquide deprehēdit. cui p̄tinē
 tie ipsa possessio iudicetur. Nam si in eo pietatis inveniunt
 insignia visitationis angelice blanditiis delinitur / atq; har
 monice et melodie ne exeat prouocatur. quod enī sinistre par
 ti meritoꝝ nigredo et feditatis squalor adiudicet intollera
 bili. mox terrore concutitur repētini impetus violentia per
 turbatur / precipitatur / inuaditur ac de misere carnis erga
 stulo violenter exire cōpellit. tunc aīa vadit ad labia et inter
 rogāt labia. quid vis o aīa? respondet aīa et dicet: exire me
 oportet. dicunt ei: nō per nos intrasti. nec per nos exibis. va
 dit ad aures. similiter ⁊ ad nares: que respondēt sicut labia.
 tandē veniet ad oculos p quos exiit: q; ipsis intrauit. postea
 residet supra verticē capitis et circūspiciēs huc et illuc: acci
 pit magnā tristitiā si est dānāda: dicens ad seipsam. o tu ma
 ledicta aīa ex cōicati latronis / furis / adulteri / fornicatoris /
 periuri / feneratoris. qñ sic circūspicit illa infelix aīa: videt
 vēstē suā quā habuit in fonte baptismatis candidā et imma
 culatā nigriorē pice et coruo. tunc miserabiliter suspirat di
 cens cū horribili fletu et clamore. heu heu quis mutauit vē
 stē meā: nōne vestis mea cādidior erat niue ⁊ modo imūdiōꝝ
 est pice et nigrior coruo? tunc ei apparet diabolus ille qui eā
 c iiii.

Reduxit et quæ ipsa secuta est in hoc mūdo / angelus scz sathana
nas dicens ei. Noli mirari aīa mea ego sum qui p̄parauī
tibi hāc vestē. s̄ tu nō sola es tali veste induta: s̄ maior pars
mūdi. tunc dicit aīa. quis es tu? diabolus r̄ndet: nōne ego iā
dixi qz ego sū qui p̄parauī tibi has vestes / et viā meā ostēdi
tibi: michi quoqz in oībus obediuisti / et credidisti / et labora-
sti mecū / et omne cōsiliū meū fecisti. et ideo habitabis mecū
in regno: vbi tristitia sine leticia / vbi fames sine cibo / vbi si-
tis sine potu / vbi tenebre sine luce / vbi fetor sine bono odore
vbi dolo sine solatio / vbi plaurus sine remedio / vbi stertus
sine interuallo / vbi clamor sine silētio / vbi latus sine modu-
lantia / vbi ignis inextinguibilis sine refrigerio / vbi v̄tus
validus sine trāquilitate / vbi frigus sine medio / vbi calor
sine termino / vbi omne malū sine omni bono. **¶** amica surge
veni mecū: ecce angeli inferi veniunt obuiā tibi: et canta-
bunt tibi carmen doloris et tristitie: canticuz amarū valde.
Tunc etiā apparebit ei angelus dei cui ipsa fuit cōmissa a
deo et dicit. Beati qui vitāt hanc in mūdo vestē turpissimā
¶ **¶** infelix es amica diaboli. o maledicta creatura: que a
deo omnipotēti es maledicta. tecum fui et nō vidisti me / do-
cui te et noluisti intelligere me. consului te et noluisti audire
me. vade ergo in manus demonū / et vade in locum tormen-
torū qui paratus est tibi: iam ex operibus tuis iudicaris. Ex
tunc vero quis explicare valeat: q̄ amare iniquoz spiritū
acies insidius lateant: qui tremētes cum infernalibus telis
instructi tunc insurgunt: a quibus infelix anima ad eterna
supplicia cum amaritudine protrahitur: et derisorie impro-
perātibz peccata sua / et dicētibus. **¶** **¶** superbisti quousqz
o q̄ splēdide epulata es. o q̄ curiose vestita fuisti. o q̄ fortis /
q̄ felix fuisti. dic nobis cur nō modo epularis: cur nō varie
vestiris: cur nō habes curā de diuitiis tuis: cur modo nō cō-
solaris cum vxore tua / cum filiis / et filiabus / et amicis. cur
nō loqueris eis? Anima vero misera cor: po: i suo maledicet

ita dicens. **O** templū diaboli: opera tua polluerūt me. o ma-
 ledicta terra. o habitatio sathane surge cito et veni mecū vt
 videas loca tormentoz que sunt michi preparata propter te
 in quibus ego ero vsq; in diem iudicii: tu vero eris extūc in
 eadē damnatione in eternū. **M**aledicti sunt oculi tui qui no-
 luerunt videre lucē veritatis. et viam iustitie dei. maledicte
 sunt aures tue que noluerūt audire verba eterne vite. male-
 dicte sunt nares tue que noluerunt odorem sanctaz virtutū
 admittere. maledicta sunt labia et lingua tua: q; nō gustave-
 runt eterne patrie gaudia / i que non aperuerūt ostiū laudis
 ad laudē sui creatoris. maledicte sunt manus tue: q; per eas
 nō sunt porrecte pauperibus elemosine. maledicta sunt tuo-
 rum viscerū precordia: quia eructauerūt pessima cōsilia. ma-
 ledicti sunt pedes tui qui ecclesie xpī nō visitauerūt limina.
 maledicta sunt membra tua oīa: q; celoz nō exemerūt gau-
 dia. maledicta sunt opera tua oīa: q; adepta sunt eterna sup-
 plicia. **E**cce harissime de quanto periculo te potes liberare.
 de quanto magno timore arripere: si modo semper timora-
 tus fueris / et de morte suspectus. **S**tude nunc taliter viuere:
 vt ī hora mortis valeas potius gaudere q̄ timere. **D**isce nūc
 mori mundo: vt tunc incipias viuere cum christo. **D**isce nunc
 omnia contemnere: ut tunc possis libere cum christo ad glo-
 riam festinare. **C**astiga nunc corpus tuum per penitentiam:
 vt tunc habeas certam confidentiam. **Q**̄ felix q̄ prudens
 qui talis nunc esse nititur in vita: qualis optat inueniri in
 morte. **A**ge epa quicquid potes quia nescis quando morie-
 ris. nescis etiam quid tibi post mortem sequitur. **N**oli confi-
 dere super amicos et proximos. quia citius obliuiscētur tui
 quam estimas. **S**i nō es sollicitus pro teipso modo: quis erit
 sollicitus in futurō: melius est nūc tempestiue providere / et
 aliquid boni premittere: q̄ super alioz auxilio sperare. dum
 tempus habes cōgrega diuitias immortales elemosinaruz
 largitione. **f**ac nunc amicos tibi venerādos dei: sāctos / et cū
 c.iiii.

benefeceris in hac vita: recipiet te in eterna tabernacula. **Wñ**
Grego. Curandū nobis est / et cū magnis quotidie fletibus
cogitandū: q̄ seruis sua in nobis opera requireret in die nostris
exercius princeps huius mundi dñs veniet. Et bern. Quis erit
pauor ille o aia mea: cū dimissis omnibus quorū est tibi iocū-
cunda tā presentia: q̄ gratus aspectus: sola penitus incogni-
tā regione ingredieris / et occurrentia tibi cateruatim irruere
cornua: illa monstra videbis. Quis in die tante necessita-
tis occurret: quis tuebitur a rugietibus p̄paratis ad escam
quis cololabitur. quis deducet: sed occurrent deiq; aiabus lu-
storū angeli sancti: demones atcendo ne illas exeuntes impe-
diant / ac ipsas cum gaudio in celos deferendo. **Wñde** de aiaz
iniquaz transitu dicit Bern. q̄ illis horroz in exitu. in tran-
situ pudor: et in conspectu glorie magni dei confusio. **Wñ** in
ps. **Mors** peccatorz pessima. mala in amissione mūdi. peior
in corporis et aie separatione. pessima in vermis conpūctio-
ne et ignis cōcrematione. et qd̄ omnū pessimū est: in diuine
cōtēplationis separatione. **Cōsidera** ergo carissime frequē
ter: q̄ mors non potest declinari. hora mortis nō potest inue-
stigare. tempus a deo preordinatū non potest mutari: cum vi-
ta secura opratur et cū deuotione acceptatur. **Bona** siquidē
est mors iusti propter requiē: melior propter nouitatē / opti-
ma propter securitatē.

Ca. vii.

De Gaudiis paradisi / et penis in
ferni: q̄ debet notare ois peccator.

Culus nō vidit. nec auris audiuit / nec in cor homi-
nis ascēdit que p̄parauit dñs his: qui diligunt eum
i. ad corinthios. v. **O** aia peccatrix et misera. ut tibi
iam vilescant omnia que sunt in terris: attende diligenter q̄
et quanta sint que p̄parant̄ electis dei in celis. **Wñde** sciendū
est q̄ tot et tanta sunt in celis gaudia: q̄ omnes arithmetici
non possunt numeris euacuare vel calculare. omnes **Geo-**
metrici nō possunt eadē mensurare. omnes **grāmatici** / **dia-**

lectici/ac rhetorici nō possunt ea ipsa sermonibus explicare.
quia oculus nō vidit nec auris ausuit/nec in cor hominis
ascendit etc. Gaudebunt quippe omnes sancti supra se de dei
visione. infra se: de celi et aliarū creaturarū spiritualiū pul-
chritudine. intra se de corporis glorificatione. iuxta se: de an-
geloz et hoīm associatione. Anselmus quippe ponit septē do-
na aīe que iusti habebūt in celestis patrie beatitudine. Et pri-
mo ponit bona corporis: q̄ sunt pulchritudo. velocitas. forti-
tudo. libertas. sanitas. voluptas/et eternitas iustoz. dicit er-
go. in illa vita iustoz pulchritudo solis pulchritudine septe-
pliciter q̄ modo sit speciosior adequabitur. qd̄ testatur scri-
ptura dicens. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eozū.
velocitas tanta eodē cōmitabitur: ut ipsis angelis dei eque
similes simus. qui a celis ad terras/et a terris in celū dīgito-
cīus dilabūtur. huius quoq̄ velocitatis exemplū in radio
solis solet intueri: qui statim orto iam sole in plaga oriēali
p̄tingit vltimū plage occidētalī: ut in hoc spem demus non
esse impossibile qd̄ de nostra dicimus velocitate futura. cum
in rebus animatis solet esse maior velocitas q̄ in inanimatis
et fortitudine seu viribus preualebūt quicūq̄ scilicet merue-
rūt supernis ciuibis sociari: intantū ut nullatenus illis obli-
stere quicūq̄ valeat. vel si mouendo vel evertendo voluerint
quod a suo statu quōcunq̄ diuertere nō ilico cedat/nec in eo
quod dicimus maior conatu laborabūt q̄ nos modo in mo-
tu oculoꝝ nostrorū: ne queso excedat aīe quā adipiscitur an-
geloz similitudo. quatenus si hoc cui his que dicturi sumus
aliud exemplū non occurrit: ipsa occurrat/atq̄ in quibus an-
gelis valere constiterit: etiā nos valere probet et asserat. qui
cunq̄ ergo fuerint angeloz similitudinē assecuti: eozūq̄ secu-
ritatē et libertatē necessario assequātur. Itaq̄ sicut angelis
nichil obstitit/nec aliquid eos impedire vel constringere po-
test: quin pro velle suo cuncta liberrime penetrent: ita nō erit
obstaculū vnum quod nos retardet/nec clausura que nos de-
c. v.

lineat/ nec elementū quod nos velle paz obsistat. De sanita
te quid melius poterit q̄ quod prestabunt? Salus inquit
iustorū a domino. quibus autē fuerit vera salus que subire
poterit infirmitas? Credere et incūctanter astruere licet sa
nitatē vite future ita ingenuā et incōmutabilē ac imobilē fo
re: ut ineffabili quadā atq; sensibili sanitatis dulcedine: totū
hominē repleat. et omne quod alicuius vicissitudinis / mu
tabilitatis aut lesionis suspitionē pretendere queat procul ar
ceat atq; repellat. In illa futura vita inestimabilis quedā vo
luptas bonos inebriat / et dulcedine sui totos eos inestimabi
li ex mūdāna faciabit. Quid dixi totos oculos. aures. nares.
os. manus. pedes. guttur. cor. iecur. pulmo. ossa. medulle. ex
ta etiam ipsa et cuncta sigillatim singula queq; mēbra corū
in cōmuni tā inestimabili et innumerabili dilectionis et dul
cedinis sensu replebūtur: ut fere totus homo torrente volu
ptatis dei potetur / ac vbertate domus dei inebrietur. qui er
go bona hec fuerit adeptus nō intelligo ad quid sui pro inco
modo vltterius porrigat affectus. Septimo aderūt eis quos
cūctos appetere dicimus / diurnitas vite: sed ista q̄ penni
tas dicit illis dērit minime. q; iusti in eternū viuēt. Sūt etiā
alia quedā his que digestimus adiciēda q̄ nō minus aman
tur: sed ad animā sicut illa ad corpus referūtur. que nichilo
minus in numero septenario cōstituta non modicū placent
mentī: que ipsoꝝ sapore fuerit imbuta. Sūt autē hec / amici
cia. sapiētia. concordia. potestas. honor. securitas / et gaudiū
Sapiētia ergo tanta in futura vita bonis erit: ut eoz q̄ sci
re voluerint nichil sit qd̄ ignorēt. Sciēt enī cuncta que sciēda
sunt. Scit enī deus tā ea p̄terita q̄ futura tanq̄ p̄sentia. ibi
a singulis omnes ab omnibus singuli cognoscuntur. Nec
quenq̄ illorum latebit oīno qua patria / qua gente / qua stir
pe editus quis fuerit / vel quid in vita fecerit. Amiciacia tan
tum singuloꝝ intima gratia singulos suo amore et seruore

complebit ut cuiusque amor in quem sufficit cuique preestitum
 cum oēs sint unum corpus christi et xpūs qui est pax ipsa sit
 omnium caput. nec minori affectu cōpleantur q̄ membra vni
 us corporis sibi inuicē copulantur. amabis ergo oēs ut teip
 sum. amaberis ab oibus ut ipsi a se. putas abundans eris
 in dilectione/ quomodo hoc tibi fuit in possessione. attamen
 ipse transi et contemplare eū per quē hec tibi oīa prouenire
 percipies. quia plus q̄ teipsum ineffabili quadam suauitate
 ipsum amabis. sic itaq; tanta erit concordia: ut in nullo sen
 ties aliquē discrepare ab eo quod te constiterit velle: corpus
 vñū erimus/ aīa vna erimus. spōsa christi erimus: quicūq;
 erimus ibi. non ergo maior discordia inter nos erit: q̄ nunc
 inter vnius corporis mēbra. Verū sicut vides in motu oculo
 rum q̄ illuc quo vnus vertitur: mox alius sequitur. ita quo
 cūq; velle tuū cōuerteris: velle omnium sine discrepatōe tibi
 illico presto habebis. quid dixi omnium: ipsa voluntas dei nō
 deerit a tua diuersa. sed sicut tu quod ille: ita et ille in cūctis
 quod tu. caput namq; quomodo a suo corpore discreparet cū
 itaq; deū et oēs voluntati tue concordēs habueris: profecto
 nil voles: quod non possis. omnipotens ergo erit voluntati
 tue. quoniā ipsum omnipotentē habebis: in omnibus cōcor
 dante voluntati tue. itaq; cū hec tibi tanta potestas affuerit:
 honor decens potestati minime deerit: dum igitur possessio
 ne bonorum que digessimus felix fueris: nōne sufficiens tibi vi
 deberis maxime inquis. Itaq; cum ipsa vita perpetuo du
 ret: in vita illa et hec oīa tibi habēti: securitas illa amplius
 non perpendi certa arripserit: obsecro quid estimas tibi erit?
 Securus ergo tantorum bonorum perpetuo eris. nec alicuius ti
 bi aduersarii violentū incurtū timebis. potest ne ergo illius
 gaudii modus a quocūq; homine penetrari cū vltra mille
 milia/ et decies millies cētena milia innumerabiles ibi sint/
 et oēs eadem beatitudine perfruantur: nec vllus eorum sit qui
 nō tantū de bonis alterius gaudet: q̄ de suo. Preterea viden

tes ipsum deū quē ipsi supra se amabūt ipsos amantē et in-
telligentē mirabiliter plusq̄ semetiplos illos amantē in glo-
ria eius mira et ineffabili exultatione exultabunt. Cum er-
go iusti fuerint tanta felicitate beati: restat vt iniusti per cō-
trariū sint ineffabili quadā infelicitate miseri. sicut enim
iustos misericordia/pulchritudo/velocitas/fortitudo/liber-
tas/sanitas/voluptas:alacres et iubilantes faciet: ita et iu-
stos iestimabilis seditas/tarditas/imbecillitas/fremitus/
languor: atq; dolor: mentes reddit eoz euulantes. Sane diu-
turnitatē vite quā iusti pro vouendis bonis summo opere cō-
plectētur: iniusti pro interminabili pena torquebuntur. qm̄
inerit illis qui summo odio execrabuntur. De sapientia ve-
ro quid dicam. quia sicut iustis erit in gaudiū et honorē: ita
et iniusti quicquid scient: erit in merore et cōfusionē: Amici-
tia autē qua inuicem pii summa iocunditate copulantur/ si
qua in impiis erit in tormētis illis erit. quo enī magis q̄sq;
amabunt: eo magis in eoz pena dolebūt. discordiam habe-
bunt cū omni creatura/et ois creatura discordabit cū illis.
hinc ergo pro potestate bonoz tanta imposita erit et eos se-
quit: vt oīno nichil eoz que voluerit possint/et quicquid ha-
buerint nolint. Igitur pro honore sanctorū obtinebūt pene-
ne obprobriū/et hoc sine fine claudēt. Vñ sicut amici dei se-
cū erūt se nunq̄ amicos bona sua: ita isti inimici dei om-
nino desperabūt se amplius tā perdituros. hec mala. pro eter-
no ergo et ineffabili gaudio bonoz hereditabūt incogitabi-
lem tristitiā oēs qui pro impenitudine creati trāsituri sunt
in societate demonū. hec Anselmus. In illa ergo futura bea-
titudine vt dicit bñs augu. deus oēs sensus beatorū spūali-
et ineffabili delectatōe reficiet: cū ipse oīm sensū sit obiectū.
futuris erit nāq; deus speculū visui/cithara auditui vel gu-
stui: balsamū olfactui: flos tactui. qz p̄terea hō factus est: vt
totū hōiem ī se beatificaret: vt sensus interior in cōtēplatiōe
humanitatis. et breuiter scdm augu. et grego. tanta est ibi

pulchritudo iustitie. tanta locunditas lucis eterne: ut etiam si
 non liceret in ea amplius viuere seu manere quod unius diei
 mora est: propter hoc innumerabiles huius vite dies pleni de
 licis et circumfluentia temporalium bonorum merito recteque con
 tinentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est: quod melior
 est dies una in atriis tuis super milia. **Bern:** Quis in hac vi
 ta pensare potest quanta sit illa felicitas beatorum: videre deum
 viuere cum deo. de deo esse qui erit omnia in omnibus. habere deum
 qui est summum bonum / et ubi est summum bonum. ubi est summa fe
 licitas. summa iocunditas. vera libertas. perfecta caritas. eter
 na societas / et securitas eterna. **Augu.** O gaudium super gau
 dium: videre deum qui fecit eum. qui saluauit eum. qui gloria
 uit eum / videre faciem dei sui quod est summum bonum / gaudium an
 gelorum atque omnium sanctorum. Numquid deus (secundum greg.) tam ineffa
 mabilis pulchritudinis est: ut angeli qui sole septemplexiter
 sua vincunt pulchritudine: iugiter in eum faciabiliter deside
 rant prospicere. **Item Augu.** nulla insurget malicia. nul
 la carnis miseria. nulla iam peccandi voluntas / nec delinquere
 di potestas: sed totum exultatio / totum letitia: hec possidebunt ho
 mines angelis sociari. **O anima mea iam audisti quanta sint iu
 storum gaudia. quod grandis letitia. quanta serenitas. quanta iocun
 ditas illius superne ciuitatis. O felix iocunditas. o iocunda fe
 licitas: sanctos videre. deum habere in eternum etc.** Si nos quo
 tidie oporteret tormenta proferre. si ipsam gehennam longo tempore
 tolerare: ut christum in sua gloria videre possemus et sanctis
 eius sociari: nonne dignum erat pati omne quod tibi ille est ut tante
 glorie / tantique boni participes haberemur? **Qua propter anima
 mea a turba terrenorum desideriorum recessum mentis petamus
 et inde a secreto cordis illicitarum cogitationum tumultus expel
 lentes: superne patrie in amorem intime quietis anhelantes: re
 uertamur ad ciuitatem celestem in qua scripti sumus / et ciues
 decreti. Sicut ergo ciues sanctorum et domestici dei / et sicut he
 redes dei. coheredes autem christi: ut ad eum cito peruenire**

valeamus. Si queramus quō hoc fieri potest/ vel quibus
mediis vel auxiliis. audi res ista posita est in voluntate fa-
cientis. quoniā regnū celoꝝ vim patitur: et violenti rapiūt
illud. Nō enī querit aliud precium q̄ teipm. illi ergo quantū
es te da et habebis illud. Quid turbaris de ꝑcio: xps seipm
tradidit vt acquireret regnū deo patri. da te illi ut regnum
eius sit in te/ ac nō regnet peccatū in tuo mortali corpore: sed
spiritus in acquisitione vite. ☉ Anima peccatrix et misera.
si hec que iam dixi de gaudiis et excellētiis quibus sancti et
electi dei in eternū gaudebūt in regno celoꝝ/ non te moueant
ad promerendū per penitentiā et p opera virtuosa cum gra-
tia dei regnum celeste. timeas et paueas/ atq; timendo con-
sidera miserabiles conditiones et penalitates inferni ciuita-
tis diaboli: ut timore et pauore resurgas ⁊ conuertaris ad do-
minū deum tuū toto corde. De quibus sciendū q̄ cum dāna-
tis sit diuersitas peccatoꝝ: ita erit diuersitas penarū. Vnde
grego. vnus quidē ignis gehēne est credendus: sed non vno
modo exurit omnes peccatores. vnusquisq; enī q̄tū exigit
culpa: tantū sentiet de pena. sicut ab eodē igne aliter vñ pa-
lea/ aliter lignū/ et aliter ferrum. Ille ignis taliter inflāma-
tus est ab ira iudicis succensus: q̄ nouo incendio nō indige-
bit vsq; in sempiternū. iob xxi. Deuorabit eos ignis qui non
succendetur. De acerbitate huius ignis dicit beatus Seba-
stianus cui angelus ad aurē stabat: q̄ iste ignis sensibilis ita
se habet ad gehennalē ignem: sicut ignis in pariete depictus
ad istum sensibilē. Et isidorus ait. In inferno erit aliquid ob-
scuri luminis quo dānati videre possint ut doleant: nō vnde
letentur. eos quippe quos reprobi nunc inordinate diligūt
secum tunc in tormentis videbunt: ut penam proprie cōditio-
nis exaggerēt/ carnalis cognatio auctori preposita pari an-
te oculos vltione dāpnata. hic solet queri an dānati vi-
deant gloriam sanctoꝝ: Ad quod respondet Gregorius in
omelia de diuice epulone: dicens. Credendū est q̄ ante retri-

butionē extremi iudicii iniusti quosdam iustos in requie re-
 spiciunt/et eos videntes in gaudio non solum de supplicio
 sed etiam de aliorū bono cruciantur. iusti autē semper vidēt
 iniustos in tormentis ut hinc eorum gaudium crescat. quia
 malū conspiciunt quod misericorditer euaserūt. tantoq; ma-
 iores creatori suo gratias referant: quanto vident in aliis q
 ipsi perpeti (si essent relictī) poruissent. Et ut idem alibi ait.
 Non frustrabit beatitudinē iustorū aperta pena reproborū.
 quoniā ibi iam compassio miserie nō erit beatorū/ et eorum
 minui letitia non valebit. Et si in natura sue bonitatis mi-
 sericordiā habent: iam tunc auctoris sui iustitie cōiuncti tan-
 ta rectitudine cōiungentur ut nulla ad reprobos compassi-
 one moueantur. Et addit Prosper. q tūc filioꝝ/parentū et
 coniugū miseria beatos contristare nō poterit. Videbūt autē
 damnati beatos ante iudicii diem: nō hoc modo q gloriam
 eorū qualis sit agnoscant. sed solūmodo cognoscent eos esse
 in quadā inestimabili gloria ex hoc cruciabūtur. tamen pro-
 pter inuidiā dolentes de felicitate beatorū qua visione priua-
 buntur: nec tamē ex hoc eorū pena minuetur: sed augebitur
 quia in memoria habebūt gloriam beatorū: quam in iudicio
 vel ante iudiciū viderunt/et hoc erit eis in tormentū. sed vl-
 terius affligētur in hoc q videbūt se indignos reputari: etiā
 videre gloriam suā quam sancti vident. Item solet queri
 an damnati videāt ea que in hoc mundo aguntur? Ad hoc
 respondet Grego. in secundo libro moralīū/pertractans il-
 lud iob. ix. Si nobiles fuerint filii eius siue ignobiles nō in-
 telligūt. Si hī qui adhuc viuētes sunt mortuorū anime quo-
 loco habeantur ignorant: ita in ea cui vita in carne viuentiū
 post eos qualiter disponūtur nesciūt: quia vita spiritus lon-
 ge est a vita carnis: quod de animabus sanctis sciendum est
 q: qui intus omnipotentis claritatē vident: nullo mō credendū
 est q: sint foris aliqua que ignorēt. Boni ergo vidēt que fiūt

circa eos: mali autē nō. Et si dicas: magis distat damnatis gloria istoz q̄ ea que in mundo aguntur. sed ipsi nō vident ea que circa nos aguntur: ergo multo minus possūt videre gloriam beatorz. Dico ea que hic aguntur non ita affligerēt damnatos in inferno si viderent sicut sanctorz gloria inspecta. Vnde nō ita ostendunt dānatis ea que hic agunt: ostenduntur autē eis ea q̄ in eis tristitiā augere possunt: licet peccate nō videāt. Item queritur an damnati vellent in inferno oēs alios esse dānatos? Ad hoc dico q̄ sicut sanctis in patria erit perfectissima caritas: ita in dānatis erit perfectissimū odiū. Vñ sicut sancti gaudebūt de oibus bonis: ita mali de omnibus bonis dolebunt. vnde felicitas sanctorz ab illis considerata eos maxime affligit: ideo vellent oēs beatos esse dānatos. tanta enī eoz erit inuidia: q̄ etiā propinquoꝝ suoz glorie inuidebūt cū ipsi in miseria summa sint. et etiā in hac vita hoc accidat crescete inuidia: sed tamen minus inuideēt propinquis q̄ aliis. et maior est eoz pena si oēs propinqui damnarent et alii saluarentur: q̄ q̄ aliquis de suis propinquis saluaretur. Exēplū est q̄ diues petiit fratres suos a dānatiōe eripi: sciebat enī q̄ aliqui eriperent. maluisse tñ fratres suos nō cū aliis damnari. Et scias q̄ q̄ quis ex dānatoꝝ multitudine pena singuloꝝ augeatur tantū: tñ supercrescit odiū et inuidia eoz q̄ magis eligūt torqueri cum multis q̄ cum vno solo. Queri etiam solet an mortui maxime damnati scient vel recordentur eoz que sciuerunt? Ad hoc dico q̄ in damnatis erit cōsideratio eoz q̄ prius sciuerūt vt causa materialis tristitie: nō autē vt delectationis causa. considerabunt enī et mala que gesserūt ex quibus dānati sunt/et bona q̄ amiserūt: et ex utroꝝ torquebuntur. Preferea scias q̄ duplex pena in inferno erit: pena dāni/et pena sensus quas tangit xps math. vii. vbi dicit. Omnis arbor q̄ nō facit fructū excidet/et in ignē mittetur. De pena sensus q̄ multiplex est. sic dicit grego. super illud math. viii. Siciet in tenebras

exteriores. In inferno erit frigus insuperabile. ignis inexstinguibilis. vermis immortalis. fetor intolerabilis. tenebre palpabiles. flagella cedentiu. horrida visio demonu. confusio peccatorum / et desperatio omnium bonorum. itaque damnati pleni erunt omni tristitia et dolore. habebunt enim fletum in oculis. stridorem in dentibus. fetorem in naribus. gemitum in vocibus. terrorem in auribus vincula in manibus et pedibus. ignem et ardorem in membris suis omnibus. Unde quidam ait. Infernus est fouea mortifera penis omnibus et miseriis referta ibi. ut scribitur isaie. xiii. Unusquisque ad primum suum stupabit: facies combuste vultus eorum. Et Baruch. ii. Nigre sunt facies eorum a fumo. Nam omnes vultus peccatorum redigentur in ollam: ut habetur iohelis. ii. Intere acerbitas penarum infernalium potest considerari ex fletu et stridore dentium. ex desiderio mortis. ex manducatione linguarum / et blasphemia creatoris et ex similibus aliis his: que omnia sunt videntur ibidem. ut patet ex variis locis scripturarum. Unde apoc. xix. Comederunt linguas suas pro nimio dolore / et blasphemia uerunt deum celi pro doloribus et vulneribus suis. Tanta erit acerbitas penarum quod peccatores vitam (quam omnes appetunt) spernent et contempserint: mortem (quam omnes fugiunt) ardenti desiderio affectabunt. apoc. ix. In diebus illis querent homines mortem / et non inuenient eam. desiderabunt mori: et mors fugiet ab eis. Et crisostomus. Ibi quid agemus. quid respondebimus? nichil erit ibi nisi stridor dentium / nisi ululatus et fletus et sera penitentia: cessantibus undique auxiliis / et inualesceribus undique penis: sed nec solatium quidem ullumque. Ibi enim nulli occurrerit oculis nostris nisi solum penarum ministri / et facies undique tortorum. et quod est deterius omnino: nec aeris ipsius ullum erit solatium aut lucis. In his autem positis quis tremor: imo que resolutio viscerum est / diuulsioque membrorum. que quales aut quante omnibus sensibus cruce: nullus poterit hunc sermonem explicare. De pena damni sic dicit crisostomus. Nonnulli imperitorum putant solummodo esse satis et optabile videri: si gehenna tantummodo

careat. ego autē multo magis grauiorē q̄ gehēnā dico esse
cruciatu: et remoueri et abiici / et ab illa gratia: excludi ab
illis bonis que p̄parata sunt sanctis. intollerabiliusq̄ et gra
uius est suppliciu illud horribile. tamē simile aliquis ponat
gehēnas: nichil tale dicturus est quale est ab illius glorie io
cunditate propelli. **O**dio christi haberi et ab illo audiri: non
nouī vos. **E**tenī decē milies melius est sustinere fulmina: q̄
illū mansuetudinis / pietatisq̄ plenū nobis aduersantē vide
re. et illos totius trāquilitalis oculos in quenq̄ nos aspice
re sustinere: si nequaq̄ istud patimur. **O** benigne fili dei neq̄
experiamur intollerabile illud horredū suppliciu. hec crisostomus.
He nobis qui de his malis non cogitamus: sed quali securi
torpētes / et aīe curā negligētes ad hec sine cessatione prope
ramus. **S**ed dicet forte aliquis: videt̄ q̄ iniustus est deus qz
homo pro mortali peccato vna hora perpetrato: eternaliter
punit̄. hanc questionē mouet Gregorius. et soluit sic. **S**cire in
quit vel quomodo iustū sit. vt culpa que cū sine perpetrata
est: sine fine puniat̄. **E**t respōdet Gregorius. **H**oc recte diceret̄ si
districtus iudex nō corda hominū: sed verba p̄laret. **I**niqui
enī sine fine delinquerēt: si sine fine viuerēt. **N**am voluissent
si potuissent sine fine peccare. **O**stendūt enī q̄ in peccato sem
per viuere cupiunt: qui nunq̄ delinūt peccare. ad magnā er
go iustitiā iudicātis pertinet: vt nunq̄ careāt supplicio qui
in hac vita nunq̄ voluerunt carere peccato. et nullus datur
iniquo terminus vltionis: qui q̄diu vixit nullū voluit ha
bere terminū criminis. **A**lia ratio quare peccatum mortale
obligat ad eternā penā potest sumi ex parte eius in quē pec
catur: qui est infinite bonitatis et potentie / scilicet deus. **V**n
de et offensa ipsius infinita pena digna est. **Q**uia quanto est
maior: in quē peccatur: tanto magis peccatū puniēt scđm ari
stoteli. vii. ethicorū. **E**t crisostomus dicit. **O**mnis iniuria talis est: qua
lis fuerit persona cui fit iniuria. **I**n magna tñ persona et si
modica fuerit iniuria: ipsa est magna. in modica tñ perso

26
na et si magna iniuria facta fuerit: modica esse videtur. hec
omnia dilectissime vide cognoscens et corde iugiter recolens.
esto sollicitus de salute tua / et eternū illud crudele infernale
supplicium respice. cōsidera in tēmetipso que sunt vtilia et cas-
lubria anime tue. Quid est melius in presenti seculo pro pec-
catis plangere et penitus crebrius obsecrare: q̄ in igne eter-
no sine aliqua vtilitate deslere? in hoc enī breui tempore per
penitentiā et lachrymas indulgentiā et cōsolationē mereberis.
Plange ergo hic modicum: ne plangas ibi in secula seculo-
rum. humiliare hic: ne ibi humiliaris in exteriorib? tenebris
et mittaris in ignē inextinguibile. Beatus ille qui hic pos-
tus festinat in die iudicii dignus inueniri: miserabilis vero
qui peccando se indignū a gloria domini cōstituerit in illa
hora. nubes recipiēt oēs sanctos sursum in celū: impios au-
tem diaboli rapiunt: mittentes in caminū ignis ar dentis.
Quis dabit capiti meo immēsam aquā / et oculis meis fon-
tem lachrymarū iugiter emanantē? vt plorē meipsum die ac
nocte. obsecrans dominū: ne indignus inueniat in illa hora
aduentus eius / et vt ne audīā illam sententiā formidandā:
Discedite a me operarii iniquitatis. nescio te quis sis. Quod
a nobis auertat iesus Christus dominus noster: qui viuit et
regnat per infinita secula seculorū. Amen.

finit Lutho die 5to miss^{ae} probat 1563.
Speculū anime peccatricis a quodā cartulienſe edi-
tum / exarātū per Antoniū Capllaut: finit feliciter.

Stella studiorum & morum

